

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA OBCHODNÍHO PRÁVA

STÁTNÍ PODNIK

DIPLOMOVÁ PRÁCE

TOMÁŠ KOUKAL

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Vít Horáček, Ph.D.

Praha, červen 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci na téma Státní podnik vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18.6.2012

.....

Na tomto místě bych chtěl poděkovat JUDr. Vítu Horáčkovi, Ph.D. za cenné rady a milý přístup. Dále děkuji členům své rodiny za podporu, kterou mi během celého studia a především v době zpracování této práce vyjadřovali.

Obsah

1. Úvod	8
2. Obecně k pojmu a kategorizaci právnických osob.....	10
2.1. Výraz právnická osoba.....	10
2.2. Pojem právnická osoba	11
2.3. Kategorizace právnických osob	12
2.3.1. Sdružení fyzických nebo právnických osob.....	12
2.3.2. Účelová sdružení majetku.....	12
2.3.3. Jednotky územní samosprávy.....	13
2.3.4. Jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon	13
2.4. Postavení státního podniku jako právnické osoby.....	13
2.5. Změna právní formy státního podniku	16
2.5.1. Státní podnik jako organizační složka státu.....	16
2.5.2. Státní podnik jako akciová společnost.....	16
3. Právní úprava státního podniku	18
4. Založení a vznik státního podniku	21
4.1. Založení státního podniku	21
4.2. Zakladatel státního podniku.....	22
4.3. Zakládací listina	23
4.3.1. Náležitosti zakládací listiny	24
4.3.2. Neplatnost zakládací listiny	26
4.4. Jednání před vznikem státního podniku	27
4.5. Vznik státního podniku.....	27
5. Orgány státního podniku	30

5.1.	Ředitel	30
5.2.	Dozorčí rada	32
5.2.1.	Členství v dozorčí radě.....	33
5.2.2.	Působnost dozorčí rady	35
5.3.	Zákaz konkurence pro orgány státního podniku.....	38
6.	Hospodaření s majetkem státu	41
6.1.	Státní podnik podle zákona o majetku ČR	41
6.2.	Hospodaření státního podniku.....	42
6.2.1.	Veřejné zakázky	45
6.2.2.	Účetnictví státního podniku.....	46
6.2.3.	Fondy státního podniku	46
7.	Zrušení a zánik státního podniku.....	48
7.1.	Zrušení podniku.....	48
7.1.1.	Důvody zrušení podniku	48
7.1.2.	Zrušení podniku bez likvidace.....	50
7.1.3.	Zrušení podniku s likvidací.....	52
7.2.	Zánik podniku	54
8.	Závěr	55
9.	Seznam použité literatury a pramenů	57
10.	Abstract.....	61

Seznam použitých zkratek

hospodářský zákoník	zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
insolvenční zákon	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů
občanský soudní řád	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
občanský zákoník	zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
obchodní zákoník	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
podnik	státní podnik
zákoník práce	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
zákon o auditorech	zákon č. 93/2009 Sb., o auditorech, ve znění pozdějších předpisů
zákon o majetku ČR	zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
zákon o převodu majetku státu	zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů
zákon o státním podniku	zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů

zákon o účetnictví	zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů
zákon o veřejných zakázkách	zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů
ZZOVM	zákon č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem a o doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
živnostenský zákon	zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenské podnikání, ve znění pozdějších předpisů

1. Úvod

Před pěti roky jsem začal kvůli studiu na vysoké škole pravidelně využívat vlaků Českých drah. Ještě jako úplný laik jsem začal přemýšlet nad tím, proč jsou České dráhy akciová společnost a nejsou, jak to u strategických podniků bývá, státním podnikem. Jaké výhody přináší našemu státu forma akciové společnosti oproti formě státního podniku? Moje otázka zůstala tehdy nezodpovězena. Když však o čtyři roky později přišla doba výběru tématu diplomové práce a já v seznamu nabízených témat katedry obchodního práva narazil na Státní podnik, ona dávná otázka mi vytanula zpět na mysl. Začal jsem proto zjišťovat, do jaké míry se mohu o státním podniku dozvědět z odborné literatury. K mému velkému překvapení se problematice státního podniku věnuje odborná veřejnost velmi málo. Informace, které jsou dostupné, je nutné extrahovat z publikací zaměřených na hospodaření s majetkem státu. V nemnoha publikovaných článcích cílených přesně na problematiku státního podniku je státní podnik většinou podroben silné kritice a označen za přežitek socialismu. Chybí ucelený pohled. Mám vůli vytvořit v této oblasti určitý pokrok.

Mé několika měsíční snažení a bádání v problematice státního podniku by mělo být reflektováno v této diplomové práci, ve které se pokusím o co nejpřesnější analýzu platného a účinného zákona o státním podniku a předpisů s ním souvisejících. Podstatné bude také sledovat vývoj zákonné úpravy státního podniku, abychom mohli predikovat, kam se může úprava posunout, či co bylo dříve řešeno lepším způsobem. Proto budu platný a účinný zákon o státním podniku srovnávat se zákony, které mu předcházely.

Protože je státní podnik právnickou osobou, bude nutné začít tuto práci krátkým teoretickým exkurzem do vzniku institutu právnické osoby a její současné úpravy v právním řádu České republiky. Je prospěšné nastínit některé teorie vzniku právnických osob, a protože neexistuje zákonná definice, je třeba vymezit aspoň jejich znaky. Není od věci se také zamyslet nad tím, zda bylo nutné vytvářet ze státních podniků právnické osoby a zda odpovídají identifikačním znakům právnických osob.

Po vyřešení teoretické koncepce státního podniku jako právnické osoby se budu v následující části této práce zabývat založením státního podniku a tím, kdo jménem státu vykonává funkci zakladatele, dále obsahem zakladatelského dokumentu a otázce jeho změny. Na založení státního podniku musí navazovat pojednání o samotném vzniku státního podniku, jeho zápisu do obchodního rejstříku a případné odlišnosti od zápisu jiných právnických osob.

Podstatnou součástí státního podniku jsou jeho orgány, a proto jim bude věnována pátá kapitola mé diplomové práce. Kdo řídí chod této právnické osoby a kdo dozoruje nad jejím hospodařením? Jaké postavení mají tyto orgány vůči státnímu podniku nebo jak odpovídají za vzniklou škodu? To jsou otázky, které hodlám objasnit.

Z praktického hlediska velmi důležité je hospodaření s majetkem státu, které státní podnik při své činnosti vykonává. Budu se jím zabývat v šesté kapitole.

Sedmá část této práce pojednává o způsobech a důvodech zrušení státního podniku. Kdo může podnik zrušit a z jakých důvodů? Je postup stejný jako u obchodních společností?

V závěru shrnu poznatky, na které jsem při psaní diplomové práce přišel.

2. Obecně k pojmu a kategorizaci právnických osob

Státní podnik je dle § 2 zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, právnickou osobou. Musím tedy začít tuto diplomovou práci vysvětlením tohoto základního pojmu pro lepší pochopení a hlavně systematické začlenění do systému práva. Cílem této kapitoly však není podat ucelený výklad, spíše nastínit širokost teoretického základu institutu právnické osoby. Objevují se totiž i názory, že z civilistického pohledu státní podnik právnickou osobou není.

2.1. Výraz právnická osoba

Původ výrazu právnická osoba rozebírá Frinta, když říká: „Pokud jde o původ výrazu *právnická osoba*, uvádí Flume, že výraz právnická osoba užil jako první Gustav Hugo, aniž by však s tímto výrazem spojil jiný význam, než byl spojen s Pufendorfem zavedeným výrazem *morální osoba*. Do německé právnické literatury pak dle Flumeho vstoupil výraz právnická osoba v roce 1807 zásluhou Georga Arnolda Heise, který ovšem s právnickou osobou zacházel jako s pojmem abstraktním.“¹

Do našich zemí respektive Rakouského císařství se pojem „právnická osoba“ dostal díky § 286 a § 529 ABGB a také díky přehlížení rozdílů mezi výrazem „právnická osoba“ a výrazem „morální osoba“, užitým v marginálním názvu § 26 ABGB, některými představiteli rakouské právní vědy.²

Zajímavý je také pohled na výraz „právnická osoba“ z jazykového hlediska. Prof. Eliáš poukazuje na to, že název je vytvořen nesprávně. Adjektivum „právnický“ se totiž odvozuje od substantiva „právník“, nikoli „právo“, a tak by správné označení těchto subjektů mělo být „právní osoby“.³ S tím ale nesouhlasí Frinta, podle něj je „výraz *právní osoba* rozsahově širší, protože odkazuje na jakoukoliv jednotku (entitu), která má v právu (či podle práva) postavení osoby. Při tomto úhlu pohledu pak pod pojem *právní osoba*

---

¹ FRINTA, Ondřej. *Právnické osoby*. Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 55.

² Tamtéž, s. 55.

³ Tamtéž, s. 54.

spadá nejen osoba *právnícká*, ale také osoba fyzická, neboť i ona je osobou v platném právu, je tedy *právní osobou*.⁴

2.2. Pojem právnícká osoba

Obecná definice pojmu právnícká osoba bohužel není k dispozici. O její určení se však pokoušelo mnoho autorů. Za všechny bych uvedl Hurdíkovu definici, která právníckou osobu chápe „jako relativně nově se historicky vyvinuvší obecnou formu organizačněprávní integrace zájmů (zejména ekonomických), zúčastňující se na právním životě jako jeden ze subjektů právních vztahů“⁵.

Obecně lze říci, že „ve srovnání s fyzickými osobami jsou právnícké osoby umělými konstrukcemi, odvozenými od fyzických osob a vybavenými způsobilostmi propůjčujícími jim podstatné právně relevantní vlastnosti, kterými jsou vybaveny osoby fyzické“⁶.

Hurdík dělí teorie vzniku právníckých osob na teorie klasické – teorie fikce a reality, a dále na moderní teorie právníckých osob – zájmová teorie, pojetí právníckých osob jako syntézy právních pravidel, teorie přičitatelnosti, teorie relativity právního statusu právníckých osob, právnícké osoby jako Sozialperson, právnícké osoby jako právně technická metoda, teorie odvozených právních způsobilostí, mocenská teorie vnitřní organizace, teorie autonomie právníckých osob, novodobé přirozenoprávní teorie ve vztahu k právníckým osobám a koncept teorie diferenciací právních způsobilostí.⁷ Na počtu teorií vzniku právníckých osob vidíme mnohost fenoménu, kterým se tento právní institut za poslední dvě staletí globalizujícího se světa kapitalismu stal.

Podle výše zmíněného dělení bychom na státní podnik měli pohlížet teorií fikce, která právníckou osobu chápe jako uměle vytvořenou entitu. Jako umělý subjekt, kterému byla práva a povinnosti dána fikcí. Oporu v tomto tvrzení najdeme v občanském zákoníku, ten v § 18 odst. 2 písm. d) uvádí, že právníckou osobou je subjekt, o kterém tak stanoví zákon. Eliáš k tomu také uvádí: „Z hlediska právně kreativní role zákona v podmínkách

⁴ FRINTA, Ondřej. *Právnícké osoby*. Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 54-55.

⁵ HURDÍK, J. *Právnícké osoby: Obecná právní charakteristika*. 1. vyd. Brno: MU 2000, s. 51.

⁶ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*. Praha: Linde, 2008, s. 174.

⁷ HURDÍK, J. *Právnícké osoby a jejich typologie*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 24-25.

evropských kontinentálních systémů i z hlediska důrazu na princip právní jistoty ohledně existence osob v právním smyslu je v podmínkách kontinentálních právních řádů preferována teorie fikce jako základ tvorby právnických osob.“⁸

2.3. Kategorizace právnických osob

Hurdík člení právnické osoby například na osoby veřejného a soukromého práva, na ziskové a neziskové, podle odlišnosti ve způsobilosti k právním úkonům, podle odlišnosti v deliktní způsobilosti, podle trestní odpovědnosti či podle typu osobního statusu.⁹ Některá z těchto členění jsou ovšem zpochybňována, jelikož hranice mezi nimi se mohou překrývat. Proto bude nejlépe zaměřit se na členění sice nesystematické, ale nezpochybnitelné, které má z hlediska legislativy základní význam. Občanský zákoník v § 18 odst. 2 dělí veškeré právnické osoby na sdružení fyzických nebo právnických osob, účelová sdružení majetku, jednotky územní samosprávy a jiné subjekty, o kterých tak stanoví zákon.

2.3.1. Sdružení fyzických nebo právnických osob

Právo sdružovat se je jedním ze základních práv a svobod garantovaných v čl. 20 zákona č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.

2.3.2. Účelová sdružení majetku

Mezi účelová sdružení majetku patří nadace a nadační fondy. „Nadace jsou typické tím, že nesledují tvorbu zisku ku prospěchu sebe samých nebo svých zakladatelů, jejich účelem je sloužit potřebným osobám poskytováním příspěvků.“¹⁰

---

⁸ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*. Praha: Linde, 2008, s. 174.

⁹ HURDÍK, J. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 40-88.

¹⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 1*. 5. akt. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009. S. 183.

2.3.3. Jednotky územní samosprávy

Jednotkami územní samosprávy jsou územně samosprávné celky. Tedy obce podle zákona č. 128/2000 Sb. a vyšší územně samosprávné celky, mezi které patří kraje podle zákona č. 129/2000 Sb. a Hlavní město Praha podle zákona č. 131/2000 Sb. Je třeba podotknout, že všechny tyto územně samosprávné celky jsou veřejnoprávní korporace a proto jako takové by bez vydělení do písmene c) spadaly pod písmeno a) § 18 odst. 2 občanského zákoníku.

2.3.4. Jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon

Poslední kategorie subjektů, o nichž to stanoví zákon, vznikla, aby pod sebe začlenila právnické osoby, které nebylo možné podřadit pod předcházející kategorie. Zákonomodárce si vytvořením této kategorie také ponechal otevřenou cestu pro vznik rozličných typů právnických osob. Řadit sem budeme i státní podnik.

2.4. Postavení státního podniku jako právnické osoby

Státní podnik je, jak už jsem několikrát zmínil, zákonem označen za právnickou osobou. Objevuje se však i názor, že nenaplnuje veškeré typické znaky pro právnické osoby a je tedy jakýmsi hybridem, kterého by se měl zákonodárce zbavit (o tom dále). Rozeberme tedy jednotlivé pojmové znaky právnických osob, jak je uvádí Eliášův komentář k občanskému zákoníku.¹¹

Prvním znakem právnické osoby je *právní subjektivita*, tu státnímu podniku připisuje ustanovení § 2 zákona o státním podniku ve spojení s ustanovením § 18 odst. 2 občanského zákoníku. Státní podnik tedy má způsobilost mít práva a povinnosti.

Druhým znakem právnické osoby je *způsobilost k právním úkonům*. Způsobilost k právním úkonům vzniká u právnických osob spolu s jejich vznikem a zaniká společně s jejich zánikem. U státního podniku je vznik způsobilosti k právním úkonům vázán na

---

¹¹ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*. Praha: Linde, 2008, s. 178-179

zápis státního podniku do obchodního rejstříku. Způsobilost k právním úkonům však nemá státní podnik plnou, je omezena v právu nabývat majetek pro sebe.

Ruku v ruce se způsobilostí k právním úkonům jde třetí atribut právnické osoby, kterým je způsobilost k protiprávním úkonům (*deliktní způsobilost*). Státní podnik nese důsledky protiprávního jednání osob jednajících jeho jménem. Ovšem opět v omezené míře. Za závazky například podnik neodpovídá určeným majetkem (viz kap. 6.2.). Od účinnosti zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, je státní podnik odpovědný za trestné činy, pokud jsou spáchány podle § 8 tohoto zákona.

Čtvrtým znakem právnických osob je jich *organizační struktura*. Státní podnik má podle zákona o státním podniku specifickou organizační strukturu, prostřednictvím které projevuje svoji vůli navenek.

Pátým a šestým rysem právnické osoby je její *název a sídlo*. Název musí být dostatečně odlišující od ostatních právnických osob, z důvodu zaměnitelnosti. Při neoprávněném použití názvu je možné se u soudu domáhat ochrany. Sídlo právnické osoby se určuje při jejím zřízení a každý se může dovolat skutečného sídla právnické osoby.

Sedmým znakem právnických osob je *oddělení majetku právnické osoby od majetku jejích členů*. Z čehož i vyplývá samostatná majetková odpovědnost vůči třetím osobám. Státní podnik nemá vlastní majetek, má pouze právo hospodařit s majetkem státu. Stuna se Švestkou k tomu uvádí, „že právnická osoba jako institut soukromého práva, která nemá potenciální způsobilost být nositelem vlastnického práva, nedává v této sféře, tj. ve sféře soukromého práva, žádný smysl“.¹² „Právnická osoba musí mít právní možnost – oprávnění v mezích zákona majetek nabývat a vlastnit jej a zároveň oprávnění s tímto majetkem svou vlastní zvláštní vůlí nakládat. Tedy tento majetek užívat, brát požitků, vzepřít se neoprávněným zásahům a zejména to, co je pro vlastnictví klíčové, tj.

---

¹² STUNA, S., ŠVESTKA, J., *Několik úvah nad státem jako právnickou osobou, zejména nad právní subjektivitou státních orgánů*. Právní rozhledy č. 6/1999.

disponovat s ním. Jen za splnění tohoto předpokladu, jde-li o subjekt s vlastnickou svrchovaností k určitému vydělenému majetku, může být tento subjekt v soukromém právu zároveň jen on sám nositelem samostatné majetkové odpovědnosti, a to jak z právních úkonů, zejména ze smluv, které při nakládání s tímto majetkem porušil (smluvní odpovědnost), tak i z porušení práva, kterého se při nakládání s tímto majetkem dopustil (deliktní odpovědnost).¹³

Podporu v těchto tvrzeních můžeme hledat i v nálezu Ústavního soudu, který judikoval: „Jelikož státní podnik hospodaří pouze s věcmi ve státním vlastnictví (sám není a nemůže být subjektem vlastnického práva), v případě majetkových práv státního podniku se jedná o závazky ve prospěch třetího (obligationes in favorem tertii), přičemž oprávnění státu, jako subjektu, v jehož prospěch se uzavírá závazek, není založeno jeho souhlasem, nýbrž přímo ze zákona.“¹⁴

Nadto Ústavní soud dokonce dodal, že „právní předpisy, upravující postavení státních podniků, v rozhodující míře vycházejí z právních teorií neslučitelných s právními systémy demokratických států, spjatými s ochranou základních práv a svobod a tržního hospodářství. Při interpretaci těchto předpisů si je Ústavní soud vědom skutečnosti, že je nelze systémově sladit s tradiční civilistickou naukou, na které je postaven stávající občanský a obchodní zákoník, což je úkolem demokratického zákonodárce.“¹⁵

A tak ani dalším autorům nezbyvá než státní podnik označit za „specifickou organizačně právní podnikatelskou formu“¹⁶ nebo „právní osobou zvláštní povahy“¹⁷.

---

¹³ STUNA, S., ŠVESTKA, J., *Několik úvah nad státem jako právní osobou, zejména nad právní subjektivitou státních orgánů*. Právní rozhledy č. 6/1999.

¹⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. února 1996, sp.zn.: III. ÚS 85/95.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 589.

¹⁷ PLÍVA, S. *Hospodaření s majetkem státu*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s.17.

2.5. Změna právní formy státního podniku

Je tedy možné zvolit nějakou právně čistější formu nakládání se státním majetkem, která by nahradila státní podniky a odstranila vytýkané vady? Po bližším zkoumání se nabízí dvě naprosto rozdílné varianty řešení.

2.5.1. Státní podnik jako organizační složka státu

První z nich je zbavení státních podniků právní subjektivity. To by znamenalo jejich zpětné začlenění pod právní subjektivitu státu, který je právnickou osobou, pokud je účastníkem občanskoprávních vztahů. Státní podniky by se staly organizačními složkami, na něž by se vztahoval zákon č. 219/2000 Sb., o majetku ČR. Tato změna by přinesla odstranění omezené způsobilosti k právním úkonům, kterou trpí státní podnik. Stát je totiž vlastníkem majetku a může s ním libovolně nakládat. Závazky organizační složky by se při výkonu podnikatelské činnosti stávaly závazky samotného státu. Podobné řešení bylo zvoleno už za první republiky, kde bylo zákonem¹⁸ stanoveno, že státní závody, ústavy a zařízení mohou býti nařízením vlády prohlášeny za podniky spravované podle zásad obchodního hospodaření. Ale hlavně tento zákon stanovil, že schodky hospodaření se hradí zálohou ze státní pokladny.¹⁹ Na druhou stranu by změna přinesla určité komplikace. Zejména neomezenost podnikatelského rizika.

2.5.2. Státní podnik jako akciová společnost

Druhou variantou, pro dnešní dobu globálního tržního hospodářství lepší, je vytvoření právnické osoby s oddělenou majetkovou strukturou ve formě obchodní společnosti. Naše právní úprava umožňuje státu založit obchodní společnost nebo se účastnit na jejím založení pouze ve formě akciové společnosti. Nelze ovšem vyloučit, aby se stát nestal společníkem i v jiné obchodní společnosti vzniklé bez jeho přičinění.²⁰ Forma akciové

---

¹⁸ Zákon č. 404/1922 Sb., o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež povahou nemají plnit úkoly správní, ve znění pozdějších předpisů, § 1.

¹⁹ Tamtéž, § 2.

²⁰ HAVLAN, P. a kol. *Majetek státu v platné právní úpravě*. 3. aktualizované a podstatně doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, str. 295.

společnosti by přinesla právní, finanční a odpovědnostní oddělení od státu. Stát by na svém podnikání také mohl nechat participovat soukromoprávní subjekty.

3. Právní úprava státního podniku

Platná a účinná právní úprava státního podniku je v současné době obsažena v zákoně č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů. Obecný rámec státního podniku pak upravuje zákoník občanský a některé otázky řeší i zákoník obchodní.

Existují však stále i podniky v režimu zrušeného zákona č. 111/1990 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.²¹ Děje se tak, ačkoli zákon o státním podniku v § 20 odst. 1 stanoví, že státní podniky vzniklé podle předcházejícího zákona, byl-li jejich zakladatelem ústřední orgán státní správy, se považují za vzniklé podle tohoto zákona ode dne zápisu změny v obchodním rejstříku. K zápisu do obchodního rejstříku ve stanovené lhůtě tedy nedošlo. Důvodu mohlo být hned několik. Zákonodárce zpětně tyto důvody vymezil v § 20a odst. 2 zákona o státním podniku. Nebyla například dokončena privatizace podniku, nebylo pravomocně ukončeno správní či soudní řízení, které má zásadní význam pro stanovení majetku, s nímž má podnik právo hospodařit nebo nebylo pravomocně ukončeno restituční řízení. Státní podniky, kterých se tyto důvody týkaly či týkají, nemohly být soudem po uplynutí šesti měsíční lhůty od účinnosti zákona o státním podniku zrušeny. Pokud již soud rozhodnutí o zrušení nevydal.

Můžeme se také setkat s několika speciálními státními podniky, které vznikly na základě zákona č. 305/2000 Sb., o povodích, a které se řídí ustanoveními zákona o státním podniku, pokud zákon o povodích nestanoví jinak.

Státní podnik má své místo v právním řádu od dob vzniku Československa. První právní úprava je obsažena ve výše zmiňovaném zákoně č. 404/1922 Sb. a jeho prováděcím vládním nařízením č. 206/1924 Sb. Tyto předpisy byly po Druhé světové válce a nástupu totalitního režimu rozpočtovým zákonem č. 29/1951 Sb. zrušeny. O pár let později však byl státní podnik obnoven v podobě národního podniku. Stalo se tak zákonem č. 51/1955 Sb., o národních podnicích a některých jiných hospodářských organizacích. Tento předpis v ustanovení § 5 odst. 1 přiznává národním podnikům statut

---

²¹ HAVLAN, P. a kol. *Majetek státu v platné právní úpravě*. 3. aktualizované a podstatně doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, str. 74-75.

právnických osob. O ten ale brzy přišly. Dále jsou nazývány socialistickými organizacemi.²² Státní (národní) podniky se od účinnosti hospodářského zákoníku objevují jen jako státní hospodářské organizace. Opětovný obrat přinesla až neudržitelná situace centrálně plánovaného hospodářství. Na konci osmdesátých let byl přijat první z řady novodobých zákonů o státním podniku, zákon č. 88/1988 Sb. Tento označuje státní podniky za právnické osoby jednající vlastním jménem. V zákoně z roku 1988 však byla stále patrná vedoucí role socialismu a Komunistické strany Československa²³, a tak byl z politických důvodů přijat nový zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku, který měl pomoci zdárné transformaci na tržní hospodářství. Bohužel ani tento předpis nebyl vyhovující, protože v některých svých ustanoveních odkazoval na hospodářský zákoník, který byl přijetím obchodního zákoníku zrušen. Došlo tedy k přijetí ještě jednoho zákona, nyní platného a účinného zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.

Od svého přijetí byl zákon o státním podniku osmkrát novelizován a to zákony č. 30/2000 Sb., zákonem č. 220/2000 Sb., zákonem č. 103/2001 Sb., zákonem č. 77/2002 Sb., zákonem č. 202/2000 Sb., zákonem č. 480/2003 Sb., zákonem č. 110/2007 Sb., zákonem č. 296/2007 Sb., některé změny byly zásadní, jiné spíše drobného rázu.

První novelizací zákonem č. 30/2000 Sb. bylo zrušeno použití některých ustanovení občanského soudního řádu na likvidaci státního podniku.

Druhou novelou zákonem č. 220/2000 Sb. byly do ZSP promítnuty změny přijaté zákonem o majetku České republiky.

Třetí novela zákonem č. 103/2001 Sb. přinesla upřesnění vztahů mezi zakladatelem, státním podnikem, statutárním orgánem a dozorčí radou. Obnovuje také oprávnění státu jako zakladatele zrušit jím založený subjekt bez likvidace.

Čtvrtá novela zákonem č. 77/2002 Sb. souvisí se vznikem akciové společnosti České dráhy. Tato státní organizace však ani do přijetí této novely nebyla státním podnikem a

---

²² Zákon č. 40/1964, občanský zákoník, § 18.

²³ Zákon č. 88/1988 Sb., o státním podniku, preambule.

její vznik, postavení i předmět činnosti upravoval zvláštní zákon pouze s částečným využitím úpravy postavení a právních poměrů státního podniku.

Pátou novelou zákonem č. 202/2002 Sb. zákonodárce reaguje na podněty vzniklé ze zkušeností s aplikací ZMS. Účelem je zvětšit prostor pro samostatné majetkoprávní dispozice státních podniků.

Šestá novela zákonem č. 480/2003 Sb. přináší možnost státnímu podniku bezúplatně převést darovací smlouvou nepotřebný majetek do vlastnictví územně samosprávných celků a to na návrh zakladatele po souhlasu vlády.

Sedmou novelou zákonem č. 110/2007 Sb. se pouze stanoví, že funkci zakladatele Česká pošta, s. p. vykonává Ministerstvo vnitra.

Osmá novela zákonem č. 296/2007 Sb. reflektuje změny v souvislosti s přijetím zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení. Výraz „správce konkurzní podstaty“ obsažený v § 6 odst. 5 ZSP se nahrazuje slovy „insolvenční správce“.

Zákonodárce by měl v novelizacích zákona o státním podniku pokračovat, všechny právní otázky nejsou zcela dořešeny, jak také nastíním v dalších částech této práce.

4. Založení a vznik státního podniku

„U právnických osob se vyžaduje splnění zákonné formy jejího vzniku. Existuje trojí systém zřizování právnických osob, a to systém volného zakládání, systém registrační a systém koncesní.“²⁴ U státního podniku jako u většiny právnických osob v našem právním řádu se uplatní systém registrační, jež je rozdělen do dvou fází.

První z nich je založení, které spočívá v pořízení zakladatelského dokumentu. Založením právnická osoba sice ještě jako subjekt nevzniká, ale jsou už stanoveny její základní rysy. Protože právo „na založenou právnickou osobu ještě nenahlíží jako na osobu v právním slova smyslu, nemůže mít tato práva a povinnosti, ani je nabývat nebo se k nim zavazovat“.²⁵ Obchodní právo však obsahuje průlom do tohoto stavu. Obchodní zákoník v § 64 umožňuje jednání jménem společnosti před jejím vznikem.

Druhou fází vytvoření právnické osoby je její vznik. Právnická osoba, tedy i státní podnik vznikají zápisem do příslušného veřejného rejstříku, v případě státního podniku do rejstříku obchodního. Zápis je konstitutivní, nebo-li právotvorný a je s ním spojeno nabytí právní subjektivity.

Ke vzniku státního podniku může dojít také splnutím nebo rozdělením státního podniku na základě rozhodnutí zakladatele. Sloučením nový podnik nevzniká.

4.1. Založení státního podniku

Státní podniky jsou podle zákona o státním podniku zakládány k uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů. Toto ustanovení se mi však zdá zbytečné. Inspirací této imperfektní normy bylo zřejmě ustanovení § 2 zákona o státním podniku z roku 1988, který stanovil, že podnik je socialistickou organizací, jejímž hlavním společenským posláním je svou podnikatelskou činností účelně a hospodárně uspokojovat potřeby socialistické společnosti. Je zajímavé,

---

²⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 1*. 5. akt. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009. S. 221.

²⁵ Tamtéž, s.221.

že do zákona o státním podniku z roku 1990 zákonodárce žádnou podobnou klauzuli neprosadil. Dle mého názoru stačí takováto prohlášení vložit do důvodové zprávy k zákonu. U zákona o státním podniku tak zákonodárce mimo jiné činí, když stanoví, že účelem navrhované úpravy je vytvořit stručný a flexibilní právní základ pro podnikatelské aktivity státních podniků, na jejichž zachování má stát z nejrůznějších důvodů zájem.

4.2. Zakladatel státního podniku

Zakladatelem státního podniku je stát. Nevím, zda byl takový záměr zákonodárce, ale z doslovného znění § 3 odst. 1 zákona o státním podniku „zakladatelem podniku je stát“, vyplývá, že založit a do obchodního rejstříku nechat zapsat státní podnik může jakýkoliv stát, který Česká republika jako stát uznává. To například znamená, že Slovenská republika, pokud jí to její právní řád nezakazuje, může provozovat podnikatelskou činnost s jejím majetkem formou českého státního podniku. Je sice otázkou, co by jí k tomu vedlo, tato možnost tu však existuje.

Podle předchozí právní úpravy²⁶ mohl být zakladatelem kromě státu (ústředního orgánu státní správy) také národní výbor. Dodávám, že účinností zákona o obcích z roku 1990²⁷ a zákona o hlavním městě Praze z roku 1990²⁸ přešly funkce zakladatele státních podniků z národních výborů na obvodní a místní zastupitelstva (v Praze), obecní zastupitelstva, městská zastupitelstva a okresní úřady²⁹, v nichž mají tyto státní podniky své sídlo. Dnes už územně samosprávné celky státní podniky zakládat nemohou. Situaci takto založených upravuje zákon o státním podniku v § 20 odst. 3, podle kterého měli být tyto zrušeny s likvidací nebo bez likvidace ve stanovené lhůtě. Novela³⁰ zákona o státním podniku, ale tvrdost tohoto ustanovení změkčila. Oprávnění zakladatele nejsou dotčena, pokud stanovená lhůta uplynula marně z důvodů stanovených v § 20a odst. 2 zákona o státním podniku.

---

²⁶ Zákon č. 88/1988 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ Zákon č. 367/1990 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, § 67.

²⁸ Zákon č. 418/1990 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů, § 36.

²⁹ Na okresní úřady se funkce zakladatele přenáší nejdéle do 31. prosince 1992.

³⁰ Zákon č. 103/2001 Sb.

Jménem státu vykonává funkci zakladatele ministerstvo, do jehož působnosti spadá předmět podnikání státního podniku, pokud zákon nestanoví jinak. Výčet ministerstev a okruhy jejich působnosti najdeme v zákoně č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Zvláštní úprava funkce zakladatele byla přijata v § 3 odst. 4 zákona o státním podniku, podle kterého funkce zakladatele podniku zabezpečujícího v určitém rozsahu úkoly pro obranu státu, pokud jím není Ministerstvo obrany, může vykonávat i jiné ministerstvo pouze po předchozím souhlasu Ministerstva obrany. Nadto je v § 22 stejného zákona stanoveno, že funkci zakladatele Česká pošta, s. p. vykonává Ministerstvo vnitra. Odlišnou úpravu funkce zakladatele přináší i ustanovení § 1 odst. 4 zákona č. 305/2000 Sb., o povodích, které určuje za zakladatele podniků jmenovaných v § 1 odst. 2 tohoto zákona Ministerstvo zemědělství. Než-li však ministerstvo může přistoupit k založení státního podniku, musí požádat vládu o předchozí souhlas.

Práva a povinnosti zakladatele jsou zakotvena v ustanovení § 15 zákona o státním podniku. Myslím, že není potřeba zde všechny vyjmenovávat. Budu se jim dále věnovat v jednotlivých kapitolách diplomové práce. „Kompetence zakladatele lze strukturovat do tří skupin. Předně rozhoduje o založení a zrušení podniku, včetně jeho sloučení, splnutí či rozdělení. Za druhé disponuje fundamentální personální pravomocí. Ustavuje do funkce a odvolává z ní ředitele, jakožto statutární orgán, dále dvě třetiny členů dozorčí rady a navíc likvidátora. Naposled je mu dána možnost zásadním způsobem ovlivňovat chod, hlavně pak hospodaření a majetkové poměry podniku, a to ať již vymezením určeného majetku, změnami zakládací listiny, vydáním statutu podniku, (ne)schválením právního úkonu učiněného podnikem, kde to zákon vyžaduje, anebo např. rozhodováním o rozdělení zisku.“³¹

4.3. Zakládací listina

Státní podnik se zakládá zakládací listinou, kterou jménem státu vydává příslušné ministerstvo. Zákonodárce dále stanoví, že zakládací listina je zakladatelským

---

³¹ ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právníkové osoby jako podnikatelé*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 592.

dokumentem ve smyslu § 27a obchodního zákoníku. Ustanovení tohoto paragrafu bylo ale novelou zákona č. 216/2005 Sb. zrušeno. Hlava III „OBCHODNÍ REJSTŘÍK“ v První části obchodního zákoníku byla zcela přepracována. Mělo by proto dojít i k novele zákona o státním podniku. Musím se také vrátit k termínu „zakládací listina“. Zdá se mi nejasné, proč zákonodárce označuje tuto listinu za „zakládací“ a ne za „zakladatelskou“, která je běžná pro obchodní společnosti s jedním zakladatelem. Místo sjednocení terminologie dochází k jejímu štěpení.

4.3.1. Náležitosti zakládací listiny

Obligatoční náležitosti, které musí zakládací listina obsahovat, jsou vyjmenovány v § 4 odst. 3 zákona o státním podniku. Myslím, že zde je přínosné říci si k nim něco víc.

a) *Označení ministerstva, které vykonává funkci zakladatele.* Jak jsem již výše zmínil, výčet všech ministerstev je obsažen v zákoně č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů. U některých státních podniků je ministerstvo označeno již zákonem.

b) *Obchodní jméno a sídlo zakládaného podniku; součástí obchodního jména je označení „státní podnik“, které může být nahrazeno zkratkou „s. p.“.* Na obchodní jméno státního podniku se budou nepochybně vztahovat ustanovení obchodního zákoníku o firmě, protože státní podnik je podnikatelem zapsaným do obchodního rejstříku. Firma státního podniku nesmí být zaměnitelná s firmou jiného podnikatele a nesmí ani působit klamavě, přičemž k odlišení firmy není dostačující rozdílný dodatek označující právní formu. Tak jako v případě každého jiného podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku, může se státní podnik domáhat ochrany před neoprávněným užíváním firmy. Pokud byla navíc tímto neoprávněným užíváním firmy způsobena škoda, může se domáhat její náhrady. Ochranu před zneužitím firmy poskytují také ustanovení obchodního zákoníku o nekalé soutěži.

c) *Hlavní předmět podnikání.* Předmětem podnikání je vymezení podnikatelské činnosti, ke které má podnikatel příslušné oprávnění. Je to také jeden z údajů, které se zapisují do obchodního rejstříku. Do zakládací listiny stačí podle dikce zákona o státním

podniku zapisovat jen hlavní předmět podnikání. Není patrné, co bylo úmyslem zákonodárce, když stanovil povinnost vymezit jen předmět hlavní. Zda chtěl zdůraznit důležité činnosti, kterými se mají jednotlivé státní podniky zabývat nebo něco jiného. V praxi to ovšem probíhá tak, že vymezen je hlavní předmět podnikání a vedle něj ostatní³² či další³³ předmět podnikání.

d) *Výši kmenového jmění a jeho minimální výši, kterou je podnik povinen zachovat.* Kmenovým jměním státního podniku je obchodní majetek, s nímž má právo hospodařit při svém vzniku. Je to souhrn věcí, práv a jiných majetkových hodnot státu. Obchodním jměním podniku je potom jeho obchodní majetek spolu se závazky. Je stanovena i minimální výše kmenového jmění a to z důvodu zajištění dostatečného množství prostředků pro krytí závazků, i když k tomu primárně slouží rezervní fond.

e) *Určení a ocenění majetku státu, s nímž má podnik právo hospodařit.* Zákonodárce pro státní podnik vymezil zvláštní kategorii majetku, jedná se o tzv. „určený majetek“. Určeným majetkem je majetek státu, který je jako určený vymezen v zakládací listině. S tímto majetkem jsou spojena určitá omezení, především s ním může být nakládáno jen se schválením zakladatele podniku. V průběhu podnikatelské činnosti může být určení tohoto majetku zakladatelem měněno.

f) *Jméno, příjmení, rodné číslo, trvalý pobyt ředitele a jeho ověřený podpis.* U této náležitosti zakládací listiny může dojít k praktickým nesnázím. Ředitelem podniku by mohla být jmenována zahraniční fyzická osoba, protože zákon to v žádném ustanovení nevyklučuje. Tento cizí státní příslušník ale nemusí mít rodné číslo. A tak vzniká nejasnost, co by se jako rodné číslo vyplňovalo. Je proto žádoucí přistoupit k novelizaci a za slova rodné číslo připojit „u cizích státních příslušníků datum narození, nebylo-li rodné číslo přiděleno“.

---

³² Zakládací listina státního podniku Lesy České republiky, s.p. Do Sbírky listin OR založeno dne 12. prosince 2011. Dostupné z: <<https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl.pdf?subjektId=isor%3a130641&slCis=600252911&klic=7YbwDY5ly6RiafdwHK1xGQ%3d%3d>>.

³³ Zakládací listina státního podniku Česká pošta, s.p. Do Sbírky listin OR založeno dne 4. května 2012. Dostupné z: <<https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl.pdf?subjektId=isor%3a7450&slCis=101552432&klic=OTSDTeLJuUvAzjZBntFzrw%3d%3d>>.

g) *Počet členů dozorčí rady, jejich jména, příjmení, rodná čísla a trvalý pobyt.* Stanovuje se minimální počet členů dozorčí rady. Z mého pohledu by měl být stanoven i nejvyšší možný počet členů, protože členové dozorčí rady mohou být odměňováni za výkon funkce a při příliš vysokém počtu členů dochází ke zbytečným nákladům. U rodného čísla platí to stejné jako výše pro ředitele podniku.

h) *Výše rezervního fondu v okamžiku založení podniku, která činí nejméně 10 % kmenového jmění, pokud zakladatel nestanoví jinak, a minimální výši, do které bude doplněn v průběhu podnikání.* Jedním z fondů, které státní podnik povinně vytváří je rezervní fond, který je určen ke krytí ztrát a rizik. Výše rezervního fondu musí být při založení nejméně 10 % kmenového jmění, pokud zakladatel nestanoví jinak. V praxi se tedy s tímto snížením pod 10 % kmenového jmění můžeme setkat.

i) *Označení osoby oprávněné jednat jménem ministerstva vykonávajícího funkci zakladatele a její úředně ověřený podpis.* Zákon o státním podniku v žádném ustanovení neupravuje bližší podmínky pro výkon tohoto oprávnění. V praxi bývá touto oprávněnou osobou jmenován úředník tedy zaměstnanec ministerstva. Je však možné, aby byla jmenována osoba, která je v jiném než zaměstnaneckém poměru k ministerstvu.

4.3.2. Neplatnost zakládací listiny

Pokud by zakládací listina uvedené náležitosti neobsahovala, byla by neplatná a rejstříkový soud by musel návrh na zápis státního podniku do obchodního rejstříku zamítnout. Komentář k zakladatelské listině akciové společnosti k tomuto příkladu uvádí, že „v takovém případě nemůže rejstříkový soud před zamítnutím návrhu na povolení zápisu společnosti do obchodního rejstříku vyzvat společnost k odstranění vad návrhu, neboť neplatnost zakladatelské smlouvy či listiny nelze takovým způsobem napravit“.³⁴ Stejně bude platit i pro zakládací listinu státního podniku.

Pokud by však jednou byl státní podnik zapsán do obchodního rejstříku, nelze již provedený zápis zrušit. Muselo by se postupovat přiměřeně podle ustanovení § 68a

---

³⁴ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. 10., podstatně rozšířené vydání.* Praha: C. H. Beck, 2005, s. 555.

obchodního zákoníku. Tedy o neplatnosti státního podniku by rozhodoval soud, a to i bez návrhu, při splnění zákonných předpokladů. Ke dni právní moci rozhodnutí o neplatnosti státního podniku by tento vstoupil do likvidace.

4.4. Jednání před vznikem státního podniku

Obchodní zákoník umožňuje jednat jménem obchodní společnosti před jejím zápisem do obchodního rejstříku. Zákon o státním podniku neobsahuje žádné podobné ustanovení. V některých případech ale bude takové jednání za podnik potřebné. Z logiky by měla před zápisem do obchodního rejstříku za státní podnik jednat osoba oprávněná jednat jménem ministerstva vykonávajícího funkci zakladatele. Dle mého názoru nebude nutné zpětně schvalovat jednání učiněná před vznikem státního podniku, jako je tomu u obchodních společností, protože tato jednání by fakticky schvalovala tatáž osoba, která je učinila.

4.5. Vznik státního podniku

Státní podnik vzniká dnem, ke kterému byl zapsán do obchodního rejstříku. Od tohoto okamžiku získává právní subjektivitu a může tedy nabývat práv a povinností, zavazovat se a být účastníkem soudního, správního, či jiných řízení.

Zákon o státním podniku nestanoví, do jaké doby od založení státního podniku musí být podán návrh na vklad do obchodního rejstříku. Vycházel bych proto analogicky z ustanovení obchodního zákoníku a dále z ustanovení § 200a - § 200de občanského soudního řádu. Návrh na zápis musí být podán do 90 dnů od založení podniku nebo od doručení průkazu živnostenského nebo jiného podnikatelského oprávnění. Jedná se o lhůtu prekluzivní a po jejím uplynutí již nebude možné státní podnik do obchodního rejstříku zapsat.

Řízení o zápisu do obchodního rejstříku je řízení nesporné a návrh na jeho zahájení podává zakladatel podniku, tedy osoba oprávněná jednat jménem ministerstva vykonávajícího funkci zakladatele, příslušnému rejstříkovému soudu.

Obecně lze návrh podat elektronickou nebo listinnou formou na příslušném formuláři určeném vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 414/2011 Sb., o náležitostech formulářů na podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku. Obchodní zákoník však v § 32 odst. 5 stanoví pro státní podnik výjimku z povinnosti podat návrh na zápis na tomto formuláři. Bylo by to velmi složité. Žádný z formulářů neobsahuje kolonky potřebné pro zapsání některých údajů požadovaných zákonem.

Podpis na návrhu na zápis musí být úředně ověřen podle zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování podpisu, ve znění pozdějších předpisů a podle zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Elektronickou formou může podat návrh jen osoba podepsaná uznávaným elektronickým podpisem podle zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu, ve znění pozdějších předpisů.

Do obchodního rejstříku se pro státní podnik dle ustanovení § 35 a § 36 obchodního zákoníku zapíše následující údaje:

- a) firma a sídlo,
- b) předmět podnikání (činnosti),
- c) právní forma státního podniku,
- d) identifikační číslo, které státnímu podniku přidělí rejstříkový soud,
- e) jméno a bydliště osoby, která je statutárním orgánem,
- f) jméno a bydliště prokuristy, jakož i způsob jakým jedná,
- g) zakladatel,
- h) výše kmenového jmění,
- i) minimální výše kmenového jmění, kterou je podnik povinen zachovávat,
- j) určený majetek.

Může se ale stát, že soud návrh na zápis do obchodního rejstříku odmítne, pokud byl podán osobou, která k návrhu není oprávněna nebo nebyl podán způsobem předepsaným podle zvláštního právního předpisu. Návrh také odmítne, pokud je nesrozumitelný, neurčitý nebo neobsahuje všechny náležitosti stanovené zvláštním právním předpisem.

V neposlední řadě jej odmítne, pokud k návrhu nejsou připojeny listiny, jimiž mají být doloženy údaje o zapisovaných skutečnostech.

Pokud návrh trpí vadami, musí soud usnesením vydaným ve lhůtě 3 pracovních dnů od dojití soudu vyzvat navrhovatele k odstranění vad návrhu či k doplnění chybějících listin. Nejsou-li tyto vady odstraněny, soud usnesením návrh odmítne. V tomto usnesení musí uvést důvody odmítnutí, včetně poučení, jak lze nedostatky odstranit.

Nebyl-li návrh odmítnut, soud zkoumá, zda údaje o skutečnostech, které se zapisují do obchodního rejstříku je možno potvrdit z listin, které se přikládají k návrhu jako přílohy. Zákon rejstříkovému soudu stanoví povinnost provést zápis anebo rozhodnout usnesením vydaným do 5 pracovních dnů od doručení návrhu.

5. Orgány státního podniku

Státní podnik má svou specifickou organizační strukturu stanovenou zákonem o státním podniku. Statutárním orgánem státního podniku je od jeho vzniku ředitel. Dalším obligatorním orgánem státního podniku je potom dozorčí rada.

5.1. Ředitel

Statutárním orgánem státního podniku je ředitel, který řídí činnosti podniku a rozhoduje o všech jeho záležitostech vyjma těch, které jsou zákonem vyhrazeny do působnosti zakladatele. Je tedy oprávněn jednat jménem státního podniku navenek vůči třetím osobám. Je také oprávněn jednat dovnitř podniku a ovlivňovat jeho vnitřní organizaci.

Zákon o státním podniku pro osobu ředitele nestanoví pozitivně žádné speciální požadavky. Neurčuje ani, zda může být ředitelem pouze fyzická nebo také právnická osoba. Abychom tedy vymezili skutečnosti, které musí osoba ředitele splňovat, budeme podpůrně interpretovat další zákonné předpisy. Zákon o státním podniku v § 12 odst. 2 stanoví s odkazem na zákoník práce, že ředitele jmenuje a odvolává ministr³⁵, nebo vláda v těch případech, kdy si toto právo vyhradí. Z toho vyplývá, že mezi ředitelem a státním podnikem vzniká pracovněprávní vztah jmenováním podle § 33 odst. 3 písm. c) zákoníku práce.

Jelikož se vztahy mezi ředitelem a státním podnikem řídí také zákoníkem práce, je nepochybné, že ředitelem může být jen osoba fyzická, kterou jako jedinou zákoník práce v ustanovení § 6 připouští jako způsobilou být zaměstnancem.

V tomto samém ustanovení zákoník práce přisuzuje fyzickým osobám způsobilost mít práva a povinnosti v pracovněprávních vztazích dosažením 15 let věku. *Stricto sensu* by tedy mohla být ředitelem jmenována fyzická osoba před dosažením zletilosti. S takovým výkladem však nelze souhlasit, protože osoba, která ještě není plně způsobilá, by asi těžko

---

³⁵ V rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. června 2006, sp. zn.: 29 Odo 550/2006 bylo judikováno, že se ministr při jmenování a odvolání ředitele podniku nemůže nechat zastoupit.

činila právní úkony potřebné k obchodnímu vedení státního podniku. Stejný názor zastává Hajšam, když říká: „Ředitelem může být pouze člověk, který již dosáhl zletilosti, resp. věku osmnácti let. Tato podmínka plyne zřetelně z povahy věci. S funkcí ředitele, jako každého statutárního orgánu, je totiž spojena jednatelská působnost a obchodní vedení podniku, což je u něj nepochybně podmíněno plnou způsobilostí k právním úkonům ve smyslu § 8 ObčZ.“³⁶

Státní podnik je podle obchodního zákoníku podnikatel zapsaný do obchodního rejstříku, proto se i na něj uplatní omezení obsažená v § 38l obchodního zákoníku. Podle tohoto ustanovení statutárním orgánem, členem statutárního nebo jiného orgánu právnické osoby, která je podnikatelem, nemůže být ten, kdo vykonával kteroukoliv ze srovnatelných funkcí v právnické osobě, na jejíž majetek byl prohlášen konkurs. Totéž platí, byl-li podaný insolvenční návrh na právnickou osobu zamítnut pro nedostatek majetku. Obchodní zákoník ovšem stanoví i výjimky, za kterých se k překážce výkonu funkce nepřihlíží nebo tato překážka odpadá. Pro odpadnutí překážky je třeba, aby ten, kdo ředitele jmenuje, byl na její existenci upozorněn.

Skutečnost, že ředitel je z hlediska postavení ke státnímu podniku v pracovněprávním vztahu znamená značnou odlišnost od postavení statutárního orgánu obchodní společnosti. Ta se týká jak délky funkčního období, poskytování protiplnění za výkon funkce, tak hlavně odpovědnosti za výkon funkce.³⁷ Na rozdíl od člena dozorčí rady není řediteli určena ani povinnost vykonávat funkci s náležitou péčí a zachovávat mlčenlivost. Tyto povinnosti nelze vyvodit ani ze zákoníku práce, protože taxativní výčet v § 303 nezahrnuje ředitele státního podniku. Je proto vhodné sjednat je aspoň v pracovní smlouvě.

Odpovědnost za škodu má ředitel, mimo případy stanovené v § 14 zákona o státním podniku, stejnou jako každý jiný zaměstnanec. Tedy pokud škodu nezpůsobil úmyslně,

---

³⁶ ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právnické osoby jako podnikatelé*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 593.

³⁷ Tamtéž, s. 592.

bude hradit jen skutečnou škodu, maximálně do výše čtyřapůlnásobku jeho průměrného měsíčního výdělku.

Ředitel jmenuje a odvolává jednoho či více zástupců ředitele. Těmto obdobně jako řediteli vzniká vůči státnímu podniku pracovněprávní vztah. Jsou oprávněni v době nepřítomnosti ředitele zastupovat jej v plném rozsahu. Jmenuje-li ředitel více zástupců, určí zároveň pořadí, v jakém jsou oprávněni jej zastupovat. V tomto pořadí jsou také zapsáni do obchodního rejstříku. Za škodu odpovídají stejně jako ředitel.

Ředitel má oprávnění vydat organizační řád, který upravuje vnitřní organizaci podniku. Tedy působnost, pravomoc a odpovědnost jednotlivých orgánů, útvarů a organizačních složek.

Stejnou cestou jako byl ředitel jmenován, potom může být odvolán. To znamená ministrem, jehož ministerstvo vykonává funkci zakladatele státního podniku, pokud si toto právo nevyhradí vláda. Podle § 73 odst. 1 zákoníku práce se může ředitel svého místa také vzdát. Výkon práce ředitele pak končí dnem následujícím po doručení odvolání nebo vzdání se tohoto místa, nebyl-li v odvolání nebo vzdání se pracovního místa uveden den pozdější.

Je třeba si uvědomit, že osoba ředitele je jednou z náležitostí, které musí obsahovat zakládací listina. Proto současně se jmenováním nového ředitele respektive odvoláním toho starého musí dojít ke změně zakládací listiny podle § 15 písm. e) zákona o státním podniku. Změnu zakládací listiny může provést osoba oprávněná jednat jménem ministerstva zapsaná v zakládací listině nebo sám ministr formou dodatku.

5.2. Dozorčí rada

Druhým orgánem státního podniku je dozorčí rada. Jak už sám její název napovídá, je to orgán dozorovací případně schvalovací. Dohlíží na výkon působnosti ředitele a uskutečňování podnikatelské činnosti státního podniku.

5.2.1. Členství v dozorčí radě

Členem dozorčí rady může být jen fyzická osoba způsobilá k právním úkonům. Opět lze předpokládat, že má jít o osobu plně způsobilou k právním úkonům. Také proto, že výkon funkce člena dozorčí rady je nezastupitelný.

Členové jsou jmenováni a voleni z řad nezávislých odborníků, ekonomů, vědecko-technických pracovníků, pracovníků bankovního sektoru a zástupců zaměstnanců podniku. Ředitel ani jeho zástupci nemohou být členy dozorčí rady, mohou být pouze přizváni na její jednání.

Dozorčí rada musí mít minimálně tři členy. Navíc by počet jejích členů, i když to zákon nestanoví, měl být vždy dělitelný třemi, protože jednu třetinu členů dozorčí rady tvoří zaměstnanci státního podniku, které volí a odvolávají zaměstnanci podniku na základě výsledků voleb. A dvě třetiny členů do funkce jmenuje a odvolává zakladatel.

Způsob a podmínky volby a odvolání zástupců zaměstnanců stanoví volební řád, který vydává zaměstnavatel. Pokud v podniku působí jedna či více odborových organizací, je volební řád vydáván se souhlasem příslušného odborového orgánu a vlastní volba je zajišťována zaměstnavatelem v součinnosti s příslušným odborovým orgánem.

Také u členů dozorčí rady se uplatní omezení podle § 38l obchodního zákoníku. Pro dvě třetiny členů jmenovaných zakladatelem je situace obdobná jako pro ředitele, tedy zakladatel musí být na existenci překážky upozorněn, aby překážka odpadla. Pro jednu třetinu členů dozorčí rady volených zaměstnanci státního podniku je situace trochu odlišná. Tato překážka pro ně odpadá, pokud jsou zvoleni do funkce se souhlasem dvou třetin všech oprávněných zaměstnanců státního podniku a tito byli na překážku výkonu funkce upozorněni.

V dozorčí radě je možné najít tři typy členů.³⁸

První z nich jsou zaměstnanci státního podniku, kteří tedy tvoří jednu třetinu členů dozorčí rady volenou zaměstnanci státního podniku. Těmto osobám vzniká členství

---

³⁸ Konzultováno s JUDr. Danielou Sezemskou – Ministerstvo průmyslu a obchodu – Odbor státních podniků.

v dozorčí radě státního podniku zvolením. Nemohu souhlasit s Hajšmanem v tom, že zvolením či jmenováním do dozorčí rady vzniká pracovněprávní vztah.³⁹ Po konzultaci s Filipem⁴⁰ jsem došel k názoru, že zde není podobně jako u ředitele odkaz na zákoník práce. A i kdybychom chtěli zákoník práce analogicky aplikovat, ustanovení § 33 odst. 3 písm. c) tohoto předpisu stanoví, že jmenováním na vedoucí pracovní místo se zakládá pracovní poměr, nestanoví-li to zvláštní právní předpis, pouze u vedoucího organizačního útvaru státního podniku. Člen dozorčí rady je členem organizačního útvaru státního podniku, ale není jeho vedoucím. Nejedná se ani o změnu pracovního poměru podle § 40 odst. 1 zákoníku práce, jelikož je v něm odkazováno na výše zmíněné ustanovení § 33 odst. 3 zákoníku práce. Domnívám se proto, že po vyslovení souhlasu se zvolením by mělo dojít k uzavření smlouvy o výkonu funkce, podobně jako je tomu u zaměstnanců volených do dozorčí rady akciové společnosti dle § 66 odst. 2 obchodního zákoníku, není to však podmínkou.

Druhou kategorií členů dozorčí rady jsou nezávislí odborníci, ekonomové, vědecko-techničtí pracovníci, pracovníci bankovního sektoru či kdokoliv jiný, kdo není v pracovněprávním vztahu ke státnímu podniku ani k jeho zakladateli. Těmto osobám vzniká členství v dozorčí radě jmenováním. Také s těmito osobami by, po souhlasu se jmenováním, měla být uzavřena smlouva o výkonu funkce.

Třetím typem jsou zaměstnanci zakladatele jmenovaní do dozorčí rady. Mohou to být například zaměstnanci ministerstva vykonávajícího funkci zakladatele, protože tito zaměstnanci jsou podle ustanovení § 303 odst. 1 písm. a) zákoníku práce zaměstnanci ve správních úřadech, a tak mohou být dle odst. 3 tohoto ustanovení zaměstnavatelem vysláni do dozorčí rady státního podniku, aby tam zastupovali zájmy státu. Nesmějí za to však pobírat žádnou odměnu.

Zakladatel také schvaluje jednací řád dozorčí rady, kde jsou upravena práva a povinnosti dozorčí rady a jejích členů, které výslovně nestanoví zákon o státním podniku.

---

³⁹ ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 594.

⁴⁰ JUDr. Jiří Filip – DIAMO, státní podnik – vedoucí Odboru právního a řízení lidských zdrojů

Zejména výše odměn za výkon funkce, délka funkčního období dozorčí rady či minimální počet schůzí rady za rok. O zasedání dozorčí rady se pořizuje zápis, který podepisuje předseda, tento také zasedání řídí. Rozhodování dozorčí rady se děje na základě souhlasu většiny jejích členů. V zápise se uvedou i stanoviska menšiny členů, pokud je o to požádáno.

5.2.2. Působnost dozorčí rady

Členové dozorčí rady jsou povinni vykonávat svou funkci s náležitou péčí a zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích a skutečnostech, jejichž prozrazením třetím osobám by mohla podniku vzniknout škoda. Tato povinnost jim trvá i po ukončení členství v dozorčí radě.

Zákonodárce dozorčí radě svěřil v rámci státního podniku následující pravomoci:

- a) *Schvaluje v rozsahu, který určí zakladatel, zásadní otázky koncepce rozvoje podniku (zejména strategii rozvoje výroby a služeb, investiční a vědecko-technické programy, využití know-how podniku, programy společného podnikání s tuzemskými a zahraničními subjekty atd.) a nakládání s majetkem státu svěřeným podniku k podnikatelské činnosti (mimo určený majetek). Schvalování zásadních otázek koncepce rozvoje státního podniku je činnost směřující dovnitř státního podniku, naopak schvalování nakládání s majetkem státu je činnost, která ovlivňuje třetí osoby vstupující se státním podnikem do právních vztahů. Nabízí se otázka, k jakým právním následkům dochází při neschválení právního úkonu, kterým se s majetkem státu svěřeným státnímu podniku nakládá. Jsou tyto právní úkony neplatné? Nejvyšší soud k tomu judikoval: „Zatímco nedostatek schválení nakládání s určeným majetkem zakladatelem je v zákoně o státním podniku sankcionován absolutní neplatností právního úkonu, případné neschválení návrhu na nakládání s ostatním majetkem zákon žádnou sankci nestanoví. Pokud v daném případě zákon stanoví omezení jedné ze stran, aby uzavřela smlouvu, bez stanovení sankce, nevyplývá z toho, že taková smlouva je nezákonná a neplatná. Je-li tato smlouva nezákonná a neplatná, to závisí na zvážení dalších okolností,*

jako je veřejný zájem - zejména v tom smyslu, k čí ochraně je určeno předmětné zákonné ustanovení, dikce, smysl a účel zákona, následky pro nevinnou (druhou) stranu a další relevantní okolnosti. Pod pojmem následky pro druhou stranu je třeba vidět zejména ochranu dobré víry této strany a ochranu nabytých práv této strany. V případě, kdy zákonné omezení směřuje pouze vůči jedné ze stran smlouvy, je třeba považovat smlouvu za neplatnou pouze výjimečně, a to tehdy, kdy by to bylo neslučitelné se smyslem a účelem daného zákonného omezení, přičemž zákonná úprava dotčená takovou smlouvou nemůže bez tohoto obstát.“⁴¹

- b) *Projednává výroční zprávu, roční finanční plán, pololetní výsledky hospodaření a přezkoumává roční účetní závěrku podniku a návrh na rozdělení použitelného zisku (vypořádání ztráty); své stanovisko předkládá řediteli a zakladateli. Státní podnik má ze zákona povinnost vést účetnictví v rozsahu a způsobem určeným zvláštním právním předpisem, tedy zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů. Po projednání výroční zprávy a přezkoumání účetní závěrky dozorčí radou jsou tyto postoupeny zakladateli ke schválení, spolu s návrhem na rozdělení použitelného zisku.*
- c) *Projednává pravidla pro zřizování dalších fondů podniku a dohlíží na hospodaření s fondy podniku. Státní podnik může mimo povinně vytvářeného rezervního fondu a fondu kulturních a sociálních potřeb, vytvářet fondy další. Úkolem dozorčí rady je zejména dohled nad účelným využíváním prostředků státního fondu například podle vyhlášky Ministerstva financí č. 310/1995 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb, ve znění pozdějších předpisů.*
- d) *Dohlíží na výkon působnosti ředitele a uskutečňování podnikatelské činnosti podniku, zejména zda se podnikatelská činnost podniku uskutečňuje v souladu s právními předpisy a zakládací listinou. Státní podniky jsou zakládány k uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně*

---

⁴¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. srpna 2011, sp.zn.: 30 Cdo 4831/2010.

prospěšných zájmů. To znamená, že jim bývá svěřen majetek velké hodnoty. Statutárním orgánem je navíc jedna osoba – ředitel. Může tu tedy vznikat velké riziko obchodování na vlastní účet či na účet osob blízkých. Riziko uzavírání nevýhodných smluv v důsledku korupčního jednání a jiné prohřešky proti jednání řádného hospodáře. Úkolem dozorčí rady je tomuto zabránit.

- e) *Vyjadřuje se k návrhu zakladatele na zrušení, sloučení, splynutí či rozdělení podniku.* Dozorčí rada je lépe seznámena s fungováním a celkovým významem státního podniku, proto má povinnost vyjádřit se k návrhu zakladatele při těchto zásadních rozhodnutích.
- f) *Je oprávněna nahlížet do všech dokladů a záznamů týkajících se činnosti podniku a kontrolovat, zda účetní záznamy jsou vedeny řádně v souladu se skutečností.* Toto oprávnění je spíše rozvinutí povinnosti dozorčí rady obsažené výše pod písmenem d). Přiznává radě prostředky pro její výkon.
- g) *Je povinna upozornit ředitele a zakladatele na zjištěné nedostatky; přitom může navrhnout řediteli opatření k nápravě.* Obecná informační povinnost dozorčí rady upozornit na nedostatky, které svou činností odhalila a navrhnout jejich řešení.
- h) *Je povinna na požádání zakladatele poskytnout mu informace nebo provést šetření, a to ve lhůtě jím stanovené.* Zákonodárce tímto udělil zakladateli oprávnění usměřňovat činnost dozorčí rady, která má za něj vykonávat funkci dohledu nad fungováním státního podniku. Zakladatel sám, prostřednictvím určeného ministerstva má možnost provést kontrolu státního podniku na základě zákona č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů.
- i) *Schvaluje auditora.* Jedním z prostředků kontroly hospodaření je také auditor, který musí ověřit účetní závěrku státního podniku v souladu se zákonem č. 93/2009 Sb., o auditorech, ve znění pozdějších předpisů. Dozorčí rada tedy

auditora schvaluje, ale zákon o státním podniku neřeší otázku, kdo auditora určuje. Podle § 17 odst. 1 zákona o auditorech by to měl být nejvyšší orgán právnické osoby. U akciové společnosti například valná hromada. U státního podniku nejvyšší orgán stanoven není, aplikujeme proto ustanovení § 12 odst. 1 zákona o státním podniku, podle kterého ředitel rozhoduje o všech záležitostech, pokud nejsou vyhrazeny do působnosti zakladatele.

- j) *Může doporučit zakladateli odvolat ředitele podniku.* Pokud většina dozorčí rady shledá na straně ředitele nedostatky pro výkon této funkce je oprávněna předložit je s doporučením k odvolání zakladateli státního podniku.
- k) *Vyjadřuje se k návrhu statutu a jeho změnám.* Statut vydává zakladatel ve lhůtě do šesti měsíců ode dne zápisu státního podniku do obchodního rejstříku. Jsou v něm upraveny zásady hospodaření podniku, rámcové vymezení spolupráce s regionálními orgány státní správy a vyššími územně samosprávnými celky.

5.3. Zákaz konkurence pro orgány státního podniku

Aby se zabránilo zneužití pravomocí udělených řediteli, jeho zástupcům a členům dozorčí rady stanoví zákon o státním podniku v § 14 odst. 1 zákazy určitého chování.

Tyto osoby nesmějí vlastním jménem nebo na vlastní účet anebo na účet osoby blízké uzavírat obchody, které souvisejí s podnikatelskou činností podniku. Jedná se zde o tzv. obchody „na vlastní účet“, kdy například ředitel uzavře se sebou samým smlouvu o poskytování poradenských a konzultačních služeb nebo jinou smlouvu, která se dotýká podnikání státního podniku. Stejný zákaz platí pro uzavírání těchto smluv s osobami blízkými, které jsou blíže určeny v § 116⁴² občanského zákoníku. Smysl tohoto zákazu je

---

⁴² Osobou blízkou je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.

jasný, i kdyby vztah vznikající na základě těchto smluv byl pro státní podnik přínosný, je velká pravděpodobnost, že (finanční) protiplnění ze strany podniku bude nadhodnocené.

Dále je řediteli, jeho zástupcům a členům dozorčí rady zakázáno zprostředkovávat pro jiné osoby obchody podniku. Tímto zákazem se sleduje snaha vyloučit případy, kdy by například člen dozorčí rady jako prostředník umožňoval realizaci obchodů se státním podnikem jiným osobám na základě smluv obstaravatelského typu.

Členové jmenovaných orgánů se také nesmějí účastnit na podnikání jiné právnické osoby s obdobnou podnikatelskou činností, s výjimkou vlastnictví akcií nabytých v kupónové privatizaci. Nesmějí ani vykonávat funkci statutárního orgánu nebo člena dozorčí (správní) rady těchto právnických osob, nejde-li o právnickou osobu, na jejímž podnikání se podnik účastní. Účelem zákazů je zabránit kolizi zájmů. Ředitel, jeho zástupce či člen dozorčí rady, který má majetkový podíl na právnické osobě s podobným předmětem podnikání nebo je člen orgánu takové právnické osoby bude pravděpodobně upřednostňovat zájmy této právnické osoby před zájmy státního podniku. V důsledku toho může tedy dojít ke zneužití důvěrných informací a vzniku škody na straně státního podniku. Účastnit se na podnikání jiných právnických osob nebo být členem orgánu jiných právnických osob než těch, které vykonávají obdobnou podnikatelskou činnost, zakázáno není.

Pro případ nedodržení výše zmíněných zákazů konkurence odkazuje zákon o státním podniku na ustanovení § 65 odst. 2, odst. 3 a na § 194 odst. 6 obchodního zákoníku. Státní podnik je proto oprávněn požadovat, aby osoba, která tento zákaz porušila, vydala prospěch z takového obchodu, anebo převedla tomu odpovídající práva. S převodem odpovídajících práv mohou nastat obchodním zákoníkem neřešené právní problémy. Autoři komentáře k obchodnímu zákoníku se domnívají, „že tam, kde z povahy práva vyplyne nemožnost převodu takového práva bez souhlasu jeho poskytovatele (např. u poskytnuté licence), nebude možno bez souhlasu poskytovatele takové právo převést a povinnost splnit“.⁴³ Zmíněná práva na vydání prospěchu a převod práva zanikají, nejsou-li

---

⁴³ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. 13., podstatně rozšířené vydání.* Praha: C. H. Beck, 2010, s. 258.

uplatněna u odpovědné osoby do tří měsíců ode dne, kdy se státní podnik o těchto skutečnostech dozví. Nejpozději tato práva zanikají uplynutím jednoho roku od jejich vzniku. Tím ovšem není dotčeno právo na náhradu škody podle obchodního zákoníku. Osoba, která poruší zákaz konkurence, bude muset nahradit skutečnou škodu a ušlý zisk, který porušením zákazu konkurence podniku vznikne. Dokud tuto škodu neuhradí, ručí za závazky podniku společně a nerozdílně pro případ, že věřitelé podniku nemohou dosáhnout uspokojení svých pohledávek. Rozsah ručení je omezen rozsahem povinnosti k náhradě škody.

6. Hospodaření s majetkem státu

Obecná úprava hospodaření s majetkem státu je obsažena v zákoně č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje, pokud zvláštní zákon neurčí jinak, způsoby a podmínky nakládání s majetkem státu organizačními složkami a státními organizacemi, které jsou právnickými osobami. Majetek státu má být využíván zejména k plnění funkcí státu anebo v souvislosti s plněním těchto funkcí, dále k zajišťování veřejně prospěšných činností či pro účely podnikání. Z uvedeného zákona také vyplývá, že žádná organizační složka státu, ale ani státní organizace nemá vlastní majetek.

6.1. Státní podnik podle zákona o majetku ČR

Důvodová zpráva k zákonu o státním podniku předpokládala vznik zákona o majetku ČR a vzájemný vztah mezi nimi. Měly být ve vztahu zákona obecného a zvláštního. Tedy zákon o majetku ČR se měl užít v případech, kdy zákon o státním podniku nestanoví jinak. Nakonec tomu tak po určitou dobu bylo. Přijetím novely⁴⁴ zákona se situace ovšem změnila. Působnost zákona o majetku ČR se přestala vztahovat na státní organizace zřízené podle zvláštního právního předpisu, které doposud vykonávaly právo hospodaření s majetkem státu. Posléze další novelou⁴⁵ se působnost zákona o majetku ČR přestala vztahovat výslovně na státní podniky založené podle zákona o státním podniku, včetně těch, které se považují za založené podle uvedeného zákona a také na organizace, které se zákonem o státním podniku řídí. Působnost se nevztahuje ani na Budějovický Budvar, národní podnik.

Zcela samostatně je upravena působnost zákona o majetku ČR ke státním podnikům založeným národními výbory respektive zastupitelstvy obcí a měst (více viz kapitola 4.2.). Protože všechny tyto státní podniky nezankly, jak zákonodárce předpokládal, bylo třeba upravit jejich další existenci. Tyto „dosavadní státní podniky“ nejsou organizačními složkami státu a nevztahuje se na ně ani ustanovení § 54 až 56 zákona o majetku ČR, což

---

⁴⁴ Zákon č. 202/2002 Sb.

⁴⁵ Zákon č. 88/2003 Sb.

znamená, že nejsou státními organizacemi ve smyslu tohoto zákona. Právo hospodaření jim zaniklo ke dni účinnosti zákona o majetku ČR. Věci, k nimž měly právo hospodaření, jsou dále majetkem státu, s kterým je příslušná hospodařit organizační složka státu. Současně s tím na stát přešly závazky související s takovými věcmi. Práva a ostatní majetkové hodnoty státu, se kterými byl státní podnik oprávněn nakládat, však náleží podnikům. Obec, na níž byla přenesena funkce zakladatele, musí podnik po odpadnutí důvodů v § 20a odst. 2 zákona o státním podniku zrušit s likvidací nebo bez likvidace.

6.2. Hospodaření státního podniku

Státní podnik provozuje podnikatelskou činnost s majetkem státu vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. Sám žádný majetek nevlastní, je mu pouze svěřeno oprávnění hospodařit s majetkem státu. Zákon o státním podniku dnes obecně stanoví, že při hospodaření s majetkem státu vykonává státní podnik práva vlastníka podle zvláštních právních předpisů. Před účinností novely⁴⁶ byla práva vlastníka, která mohl státní podnik vykonávat v zákoně o státním podniku přímo vyjmenována. Práva, která jmenována nebyla, vykonával sám zakladatel.

V souvislosti se zřízením Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových byly v navazujícím zákoně č. 202/2002 Sb. provedeny změny dalších právních předpisů. Do občanského soudního řádu byl v § 20 přidán odst. 2, podle něhož přizná-li zvláštní právní předpis namísto státu někomu jinému způsobilost samostatně jednat před soudem ve věci týkající se majetku státu, jedná tato osoba jako účastník. Stejným zákonem pak byl novelizován § 16 odst. 2 zákona o státním podniku, podle kterého se státní podnik účastní řízení před soudy a jinými orgány ve věcech týkajících se majetku státu včetně řízení o určení, zda tu vlastnické právo nebo jiné obdobné právo státu je, či není. Do této doby totiž i Nejvyšší soud ČR zastával názor, „že státní podnik nemá zákonné oprávnění k podání žaloby na určení vlastnictví státu k věcem, ke kterým vykonává právo hospodaření“.⁴⁷

---

⁴⁶ Zákon č. 220/2000 Sb.

⁴⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. února 2005, sp.zn.: 28 Cdo 1895/2004.

Právo hospodařit s majetkem státu vzniká již při vzniku podniku. Nejprve ohledně majetkových hodnot, které mu stát svěruje jako kmenové jmění. Dále potom při nabytí jakéhokoliv majetku vlastní činností. Podotýkám, že nabývá-li podnik majetek od jiné osoby než od státu, nabývá jej pro stát. Kmenovým jmění se dle zákona o státním podniku rozumí obchodní majetek podniku – tedy souhrn věcí, práv a jiných majetkových hodnot. Nakládat s tímto majetkem však může státní podnik, jen není-li zákonem stanoveno, že je třeba schválení zakladatele. Takto schváleno musí být nakládání s „určeným majetkem“. To je majetek, který je jako určený vymezen v zakládací listině a zapisuje se do obchodního rejstříku. Mohou to být věci movité či nemovité, ale také majetkové podíly na podnikání jiných právnických osob. Vždy jsou to majetkové hodnoty, o nakládání s nimiž chce mít stát naprostý přehled z důvodu jejich významnosti. Zakladatel má právo měnit vymezení určeného majetku během podnikatelské činnosti státního podniku. Ovšem jen v případech vyžadují-li to naléhavé hospodářské nebo bezpečnostní zájmy státu. Co přesně se těmito zájmy rozumí, není zákonem nijak upraveno.

Obchodní majetek spolu s jeho závazky tvoří jmění podniku. Za závazky odpovídá státní podnik svým obchodním majetkem s výjimkou určeného majetku.⁴⁸ Což de facto znamená, že nejcennější majetek je z odpovědnosti vyjmut. Je také důležité upozornit, že stát za závazky podniku neručí, stejně jako podnik neručí za závazky státu. To platí za předpokladu, že zákon nestanoví jinak.

Ze svého obchodního majetku může podnik poskytnout dary k účelům a v rozsahu, v jakém lze hodnotu daru odečíst od základu daně z příjmu právnických osob, podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Na návrh zakladatele může také podnik bezúplatně darovací smlouvu převést nemovitosti, s nimiž má právo hospodařit, do vlastnictví územně samosprávných celků či jejich sdružení. Takový převod podléhá souhlasu vlády.

Hodně přísné se mi zdá ustanovení § 16 odst. 7 zákona o státním podniku, které stanoví, že zástavní právo k majetku může podnik zřídit jen se schválením zakladatele. Dle mého názoru by stačilo omezení na zřízení zástavního práva k určenému majetku nebo

---

⁴⁸ Potvrzuje Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 24. června 2009, sp. zn.: 29 Cdo 2017/2007.

k majetku určité hodnoty. Takto je ustanovení pro ředitele, který má vykonávat obchodní vedení podniku příliš omezující. Navíc, když nakládání se svěřeným majetkem podléhá schválení dozorčí rady.

Dva roky zpět v době ekonomické krize se objevila myšlenka, že by měl stát využít finančních prostředků nashromážděných v některých státních podnicích. To vyvolalo vlnu názorů. Shoda panovala ohledně toho, že nevyužité prostředky na účtech podniků by měly být získány pro účely zajišťování potřeb státu. Rozdílné názory však panovaly ohledně toho, jak prostředky ze státních podniků čerpat a zda je to vůbec možné? Mluvčí Ministerstva průmyslu a obchodu Vlček tehdy tvrdil: „Dosavadní legislativa to podle našich právních rozborů neumožňuje.“⁴⁹ Jiného názoru byl Bárta z Ústavu státu a práva, který říkal: „To by znamenalo, že stát nesmí nakládat se svým majetkem. Jsem pevně přesvědčen, že ten klíčový paragraf 15 zákona o státním podniku ministrům využívání zdrojů firem nejen umožňuje, ale dokonce to po nich požaduje.“⁵⁰ Osobně se v tomto sporu o výklad kloním na stranu nynějšího ředitele Ústavu státu a práva. Bárta správně odkazuje na § 15 písm. i), podle kterého zakladatel rozhoduje o rozdělení použitelného zisku, případně o vypořádání ztráty. Dle mého názoru tedy stát může jako zakladatel při předložení účetní závěrky rozhodnout o převodu finančních prostředků z účtu státního podniku na účet ministerstva. Stejně tak ale může rozhodnout o rozdělení zisku jen v rámci podniku - tímto způsobem se také doposud v praxi postupuje.

Dostáváme se ale k otázce, jakým způsobem může stát naložit s ostatním majetkem, který podniku svěřil k hospodaření? Zákon o státním podniku v § 16 odst. 8 stanoví pro zakladatele právo odejmout podniku majetek, s nímž má právo hospodařit. Pod podmínkou, že se tak stane v případech a za podmínek stanovených zákonem. Pokud nebudu počítat výše zmíněné darování nemovitého majetku územně samosprávnému celku a rozdělení použitelného zisku, je jediným stanoveným způsobem převod majetku na jiné osoby podle zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné

---

⁴⁹ MAŘÍK, M. *Miliardy na dosah? Ministři váhají, zda mají ze svých firem vytáhnout peníze*. Hospodářské noviny [online]. 12. září 2010 [cit. 2012-06-05]. Dostupné z: <<http://byznys.ihned.cz/c1-46371410-ministri-resi-zda-jit-do-svych-firem-pro-penize>>

⁵⁰ Tamtéž.

osoby, ve znění pozdějších předpisů, tedy privatizace. Žádné jiné případy ani podmínky zákon nezná. Jako jedna z cest by se sice nabízela změna zakládací listiny, ale § 15 písm. e) zákona o státním podniku stanoví zákaz odnímat zakládací listinou majetek, s nímž má podnik právo hospodařit k okamžiku svého založení nebo k okamžiku zápisu změny zakládací listiny do obchodního rejstříku. Chybí tak legislativní postup a způsob pro odejmutí majetku, se kterým státní podniky hospodaří. Vzniká prazvláštní situace, která je dalším důkazem nekoncepčnosti zákona o státním podniku.

6.2.1. Veřejné zakázky

Státní podnik musí při hospodaření s majetkem státu postupovat v souladu se zákonem o veřejných zakázkách. Zákon sice působnost na státní podniky výslovně nestanoví. Přesto pokud splní zákonem stanovené podmínky, může být podnik dotovaným či sektorovým zadavatelem.

Pokud současně splní obě podmínky stanovené v ustanovení § 2 odst. 2 písm. d) zákona o veřejných zakázkách bude i zadavatelem veřejným. Státní podnik musí být zaprvé založen za účelem uspokojování potřeb veřejného zájmu, které nemají průmyslovou nebo obchodní povahu. Při výkladu průmyslové a obchodní povahy je nutné subsidiárně vycházet z rozhodovací praxe Soudního dvora Evropské unie.⁵¹ Z rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ve věci Mannesman rovněž plyne, že stačí, aby státní podnik vykonával pouze jednu činnost ve veřejném zájmu nemající průmyslovou či obchodní povahu a bude muset vystupovat jako zadavatel veřejných zakázek v celém rozsahu svých činností.⁵² Druhá podmínka je pro podnik splněna už tím, že stát jmenuje více než polovinu členů v jeho statutárním a dozorčím orgánu. Jelikož jak už víme, stát prostřednictvím svého ministerstva (nebo vlády) jmenuje ředitele a dvě třetiny členů dozorčí rady.

Zákon o veřejných zakázkách se státního podniku dotýká i v jiném směru. Jedná se o výjimku z působnosti zákona pro tzv. interní zadávání,⁵³ která je obsažena v § 18 odst. 1

---

⁵¹ JURČÍK, R. *Zákon o veřejných zakázkách*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 22.

⁵² Tamtéž, s. 23.

⁵³ Tamtéž, s. 142.

písm. e) zákona o veřejných zakázkách. Stát jako zadavatel tedy není povinen zadávat veřejnou zakázku státnímu podniku podle zákona o veřejných zakázkách, protože státní podnik má právo hospodařit s majetkem státu jako veřejného zadavatele, nemá vlastní majetek a výlučně stát jako veřejný zadavatel vykonává kontrolu nad hospodařením podniku.

6.2.2. Účetnictví státního podniku

Státní podnik má povinnost vést při své podnikatelské činnosti účetnictví podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů. Účetnictví vede v plném rozsahu, jelikož se na něj nevztahují výjimky podle § 9 odst. 3 zákona o účetnictví.

Stejně jako obchodní společnosti sestavuje podnik účetní závěrku, kterou tvoří rozvaha, výkaz zisku a ztrát a vysvětlující příloha. Také účetní závěrku sestavuje podnik v plném rozsahu, protože je povinen mít účetní závěrku ověřenou auditorem. Dále musí podnik vyhotovit výroční zprávu, jejímž účelem je uceleně, vyváženě a komplexně informovat o jeho činnosti, výkonnosti a hospodářském postavení. Dozorčí rada projedná výroční zprávu, přezkoumá roční účetní závěrku a své stanoviska k nim předloží řediteli podniku a zakladateli, který je schvaluje. Výroční zpráva, účetní závěrka a zpráva auditora o ověření účetní závěrky se potom zakládají do sbírky listin v obchodním rejstříku.

6.2.3. Fondy státního podniku

Státní podnik vytváří z majetku, s nímž má právo hospodařit, fondy. Ty můžeme rozdělit na obligatorní a fakultativní. Obligatorně vytváří rezervní fond a fond kulturních a sociálních potřeb.

Rezervní fond slouží ke krytí ztrát a rizik a také k financování výkyvů hospodaření podniku. Pokud zakladatel nestanoví jinak, vytváří se rezervní fond při založení nejméně ve výši 10 % kmenového jmění. Zakladatel tak může při založení podniku vytvořit rezervní fond ve výši nula procent kmenového jmění. Ročními přídělky se potom fond doplňuje nejméně 10 % z čistého zisku až do dosažení výše určené v zakládací listině. Pokud podnik daný rok zisk nevytvoří, rezervní fond se nedoplňuje.

Fond kulturních a sociálních potřeb státní podnik vytváří a hospodaří s ním v souladu s vyhláškou Ministerstva financí č. 310/1995 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb, ve znění pozdějších předpisů. Výše fondu je tvořena základním přídělem. Ten činí 2 % z ročního objemu nákladů zúčtovaných na platy, mzdy a ostatní odměny zaměstnanců podniku. O tvorbě a používání prostředků z fondu se sestavuje rozpočet. Pokud podnik nemá dostatek zisku nebo vykazuje ztrátu, slouží ke krytí základního přídělů rezervní fond. Prostředky fondu lze užit dle § 4 až 11 výše zmíněné vyhlášky na zařízení sloužící kulturnímu a sociálnímu rozvoji, bytové účely, stravování, rekreaci, kulturu a tělovýchovu, sociální výpomoc a půjčky, penzijní připojištění, dary, výměnné akce či jako příspěvek odborové organizaci.

Fakultativně státní podnik vytváří další fondy. Pravidla pro jejich zřizování musí být projednány s dozorčí radou, která vykonává dohled nad hospodařením se všemi fondy státního podniku. Mohou jimi být například fondy povinně vytvářené podle předchozích zákonů o státním podniku, tedy fond rozvoje nebo fond odměn.

7. Zrušení a zánik státního podniku

Zákon o státním podniku rozlišuje u zániku podniku dvě fáze. Tou první je zrušení a tou druhou samotný zánik podniku výmazem z obchodního rejstříku.

7.1. Zrušení podniku

Státní podnik se zrušuje rozhodnutím zakladatele o zrušení podniku nebo rozhodnutím o sloučení, splynutí či rozdělení podniku. Tato rozhodnutí může zakladatel učinit pouze po předchozím souhlasu vlády. Podle § 6 odst. 1 písm. a) zákona o státním podniku může zakladatel podnik zrušit s likvidací nebo bez likvidace.

O zrušení podniku může rozhodnout také soud. A to v zákonem stanovených případech (viz kap. 7.1.1.), na návrh osoby, která na tom osvědčí právní zájem. Touto osobou se rozumí například člen dozorčí rady podniku nebo věřitel podniku. Může se jednat také o živnostenský nebo finanční úřad.⁵⁴ Soudem příslušným k rozhodování v řízení o zrušení státního podniku je krajský soud, u něhož je podnik zapsán v obchodním rejstříku. Jedná se o řízení nesporné podle § 200e občanského soudního řádu, ve kterém se rozhoduje usnesením. Pokud se neprovádí dokazování lze ve věci rozhodnout bez nařízení jednání. Před zrušením podniku však může soud stanovit lhůtu k odstranění důvodů, kvůli kterým bylo zrušení navrženo. Po odpadnutí důvodů soud řízení zastaví.

7.1.1. Důvody zrušení podniku

Státní podnik může být jako jiné právnické osoby zrušen uplynutím doby, na kterou byl založen či dosažením účelu, pro který byl založen. Dalším důvodem zrušení podniku je zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušením konkursu z důvodu, že majetek dlužníka je zcela nepostačující.

Zakladatel může podnik zrušit kdykoliv a z jakéhokoliv důvodu. Zákon o státním podniku ale v § 6 odst. 3 stanoví také důvody, pro které má zakladatel povinnost zrušit podnik. Pro porušení této povinnosti ovšem není stanovena žádná sankce a tak chybí

---

⁵⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 77/1997 Sb., o státním podniku.

donucovací prostředek, který by zakladatele vedl ke zrušení podniku. Proto nastupuje oprávnění soudu zrušit podnik, na návrh oprávněné osoby, ze stejných důvodů:

a) *Podnik ztratí oprávnění k podnikatelské činnosti, za jejímž účelem byl založen.*

Komentář k obchodnímu zákoníku uvádí ke zrušení obchodních společností v důsledku pozbytí oprávnění k podnikatelské činnosti, že se nejedná o pozbytí jednoho či více podnikatelských oprávnění, ale o pozbytí všech oprávnění, ať už jde o oprávnění podle živnostenského zákona nebo podle jiných právních předpisů.⁵⁵ Je otázkou jestli právě tu nelze nalézt důvod pro vymezení hlavního předmětu podnikání? A jeho oddělení od předmětů dalších či ostatních (viz kap. 4.3.1.)? Pokud bude mít podnik zapsán jako hlavní předmět podnikání jen jedno oprávnění, například obchod s vojenským materiálem a toto povolení mu podle § 13 odst. 1 ZZOVM zanikne, pak ztrácí podnik nadále svůj význam. Je zbaven účelu své existence, přestože má jako ostatní předmět podnikání zapsáno desítky dalších oprávnění.

b) *Zaniknou předpoklady vyžadované zákonem.* Obchodní zákoník v § 68 odst. 6 písm. c) stanoví, že soud může rozhodnutím společnost zrušit, jestliže zaniknou předpoklady vyžadované zákonem pro vznik společnosti anebo jestliže společnost nemůže vykonávat činnost pro nepřekonatelné rozpory mezi společníky. Jaké předpoklady vyžadované zákonem musí ale zaniknout pro státní podnik? Také předpoklady pro vznik podniku? Nebo předpoklady k uspokojování významných celospolečenských zájmů či předpoklady hospodaření s majetkem státu?

c) *Založením, splynutím, sloučením či rozdělením podniku byl porušen zákon.* Jedná se o jakékoliv porušení zákona nebo musí být toto porušení či důsledky porušení vážnějšího rázu? Odpověď zůstává nejasná.

---

⁵⁵ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. 13., podstatně rozšířené vydání.* Praha: C. H. Beck, 2010, s. 285.

- d) *Počet členů dozorčí rady se sníží oproti počtu uvedenému v zakládací listině a není doplněn do šesti měsíců ode dne snížení. Počet členů se může snížit z důvodu odvolání člena, odstoupení z funkce či v důsledku jiné právní události např. smrti člena dozorčí rady. Do šesti měsíců ode dne, kdy ke snížení počtu členů došlo, musí být jmenován člen nový nebo musí být stávající počet členů uveden do souladu se zakládací listinou. Snížení počtu členů v zakládací listině s sebou však nese určité komplikace. Pokud například dozorčí rada přijde o jednoho člena jmenovaného zakladatelem, měla by snížit počet členů v zakládací listině o dva, aby byl tento počet i nadále dělitelný třemi. Odvolá tedy jednoho člena jmenovaného zakladatelem. Protože ale musí být dodržen zákonný poměr členů jmenovaných zakladatelem a členů volených zaměstnanci, měl by být z dozorčí rady odvolán také jeden člen volený zaměstnanci. K tomu zakladatel není oprávněn. Jedinou možností je, že člena odvolají sami zaměstnanci.*
- e) *Podnik porušuje ustanovení zakládací listiny týkající se rozsahu podnikatelské činnosti, výše kmenového jmění nebo nakládá s majetkem státu v rozporu s právními předpisy. Podnik vykonává činnosti, ke kterým není zakládací listinou oprávněn. Stát nemusí mít z mnoha důvodů zájem na tom, aby podnik vykonával činnosti, které mu sám neschválil. Může tím například docházet k vytváření dominantního postavení, které poškozují soukromé podnikatelské subjekty. Zakladatel má také povinnost zrušit státní podnik, pokud nakládá s majetkem nezákonným způsobem.*

Některé z těchto důvodů jsou velmi neurčité a mohou vést k rozdílné interpretaci. Především důvody uvedené pod písmeny b) a c) jsou velmi obecného charakteru a měly by být zákonodárcem dopracovány.

7.1.2. Zrušení podniku bez likvidace

Likvidace podniku se neprovádí, přešlo-li celé jmění podniku na právního nástupce, nebo pokud zákon stanoví výjimky z povinnosti provádět likvidaci. Celé jmění státního

podniku přechází sloučením či splynutím s jiným státním podnikem nebo rozdělením na dva či více státních podniků.

Sloučením státní podnik zaniká a jeho jmění přechází na podnik, s nímž byl sloučen. Ke sloučení dochází na základě rozhodnutí zakladatele dnem zápisu do obchodního rejstříku. Výmaz slučovaného podniku a zápis změny u podniku, s nímž je zanikající podnik slučován, se provede k témuž dni. V důsledku sloučení musí být provedena odpovídající změna zakládací listiny podniku, s nímž byl zanikající podnik sloučen.

Splynutím dochází k zániku dvou a více podniků a přechodu jejich jmění na splynutím vzniklý státní podnik. Ke splynutí dochází na základě rozhodnutí zakladatele dnem zápisu do obchodního rejstříku. V případě splynutí musí být návrh na zápis nového podniku podán současně s návrhem na výmaz zrušených podniků. Výmaz zanikajících podniků a zápis podniku vzniklého splynutím se provede k témuž dni. Po splynutí se v zakládací listině nového podniku uvede určený majetek, s nímž měly právo hospodařit zanikající podniky.

Rozdělení podniku může mít de facto dvojí formu a to rozštěpení a odštěpení. Rozštěpení, v jehož důsledku rozdělovaný státní podnik zaniká a jmění přechází na nově vzniklé podniky. Odštěpení, v jehož důsledku rozdělovaný podnik nezaniká a část jeho jmění přechází na nově vzniklý podnik. De iure se ovšem uplatní rozdělení podniku jen ve formě rozštěpení. K tomuto závěru nás jasně vede ustanovení § 6 odst. 1 písm. b) a ustanovení § 8 odst. 2 zákona o státním podniku, podle kterého přechází jmění zaniklého podniku na nově vzniklé podniky a to v rozsahu stanoveném v rozhodnutí zakladatele o rozdělení. Návrh na zápis nových podniků musí být podán současně s návrhem na výmaz zrušeného podniku. Zápisy odpovídající těmto návrhům se provedou k témuž dni. V zakládací listině nových podniků se uvede určený majetek rozděleného podniku. Pokud není v rozhodnutí zakladatele o rozdělení podniku určeno, na který podnik závazek přechází, jsou k jeho splnění zavázány společně a nerozdílně všechny podniky. Mezi sebou se poté podniky vypořádají v poměru, v jakém na ně přešlo právo hospodařit s majetkem zaniklého podniku.

O sloučení, splynutí a rozdělení podniku musí být informován příslušný odborový orgán nejpozději tři měsíce před sloučením. V případě, že v podniku nepůsobí odborová organizace, jsou zaměstnanci o těchto organizačních změnách informováni jiným vhodným způsobem.

Zrušit podnik bez likvidace lze také podle zákona o převodu majetku státu. Podle § 11 odst. 1 tohoto zákona zruší zakladatel podnik v souladu s rozhodnutím o privatizaci podniku. Dnem zrušení podniku převede zakladatel majetek zrušeného podniku na Ministerstvo financí.

Další případem, kdy není zrušení podniku spojeno likvidací je zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku nebo nezbude-li po zrušení konkursu žádný majetek.⁵⁶

7.1.3. Zrušení podniku s likvidací

V případě, že celé jmění podniku nepřechází na právního nástupce nebo není stanoveno jinak, provádí se likvidace státního podniku. „Likvidace je zákonem upravený postup, při němž dochází k mimosoudnímu vyrovnání majetkových vztahů zanikající právnické osoby.“⁵⁷ Státní podnik vstupuje do likvidace ke dni, k němuž je zrušen. Vstup podniku do likvidace se zapisuje do obchodního rejstříku a po dobu likvidace se užívá firma podniku s dovětkem „v likvidaci“. Návrh na zápis do obchodního rejstříku podává likvidátor, pokud tak neučiní, zapíše vstup do likvidace soud, jakmile se o likvidaci dozví – tedy ex officio.

Likvidátora jmenuje a odvolává zakladatel, který také určuje jeho odměnu. Pokud o zrušení podniku rozhodne soud, jmenuje likvidátora současně s tímto rozhodnutím. S přihlédnutím k vyjádření zakladatele pak soud určí způsob stanovení odměny likvidátora podle sazebníku vydaného vyhláškou č. 479/2000 Sb., o odměně a náhradě hotových výdajů likvidátora a člena orgánu společnosti jmenovaného soudem. Obecně může být

---

⁵⁶ ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právnické osoby jako podnikatelé*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 596.

⁵⁷ Tamtéž, str. 72.

likvidátorem státního podniku fyzická osoba. Podle věty druhé § 71 odst. 2 obchodního zákoníku by mohl být likvidátorem i stát, pokud na něj budeme pohlížet jako na společníka v jednočlenné společnosti.⁵⁸ Jmenováno však může být i více likvidátorů. Osoba likvidátora se zapisuje do obchodního rejstříku. Jedná se o zápis deklaratorní, protože likvidátor je oprávněn jednat již od svého jmenování.

Jmenováním likvidátora na něj přechází působnost statutárního orgánu jednat jménem podniku. Likvidátor činí jménem podniku pouze úkony směřující k likvidaci podniku. Nové smlouvy může uzavírat jen, je-li to nezbytné k ukončení nevýřízených obchodů, k zachování majetku společnosti nebo k jeho využití. Likvidátor je povinen oznámit vstup do likvidace všem známým věřitelům podniku. Dále je povinen zveřejnit nejméně dvakrát za sebou s časovým odstupem rozhodnutí o zrušení společnosti s výzvou pro věřitele, aby přihlásily své pohledávky. K tomu jim je poskytnuta lhůta, která nesmí být kratší než tři měsíce. Likvidátor je také povinen sestavit ke dni vstupu podniku do likvidace zahajovací likvidační účetní rozvahu a soupis jmění, které předkládá zakladateli. Zjistí-li likvidátor z rozvahy, že je společnost předlužena má povinnost podat insolvenční návrh podle § 98 odst. 1 a odst. 2 insolvenčního zákona.

Pokud státní podnik předlužen není, zpeněží likvidátor postupně všechny majetek, se kterým je podnik oprávněn hospodařit, vyjma určeného majetku. Současně přijímá výplatu pohledávek a uhrazuje závazky podniku. Mzdové nároky zaměstnanců se hradí přednostně.

Ke dni skončení likvidace uzavře likvidátor účetní knihy a sestaví účetní závěrku. Musí taktéž vypracovat konečnou zprávu o průběhu likvidace, kterou spolu s účetní závěrkou předkládá zakladateli. Likvidační zůstatek převede likvidátor zakladateli. Tento zůstatek se stává součástí státních finančních aktiv.

Po skončení likvidace podá likvidátor do třiceti dnů návrh na výmaz podniku z obchodního rejstříku.

---

⁵⁸ ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právníkové osoby jako podnikatelé*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 589.

Jestliže se po skončení likvidace podniku objeví dosud neznámý majetek nebo potřeba jiných nezbytných opatření souvisejících s likvidací, rozhodne soud na návrh zakladatele, věřitele nebo dlužníka o obnově likvidace podniku a jmenuje likvidátora. Po právní moci rozhodnutí zapíše soud do obchodního rejstříku, že došlo k obnovení likvidace podniku a osobu likvidátora. To stejné platí, pokud se zjistí dosud neznámý majetek po výmazu podniku z obchodního rejstříku. Soud na návrh zakladatele, věřitele nebo dlužníka rozhodne o zrušení zápisu o jeho výmazu a o obnovení likvidace nebo vstupu podniku do likvidace. Po právní moci rozhodnutí zapíše soud do obchodního rejstříku, že došlo k obnovení společnosti, že je společnost v likvidaci a osobu likvidátora.

7.2. Zánik podniku

Státní podnik zaniká výmazem z obchodního rejstříku. Návrh na výmaz státního podniku z obchodního rejstříku podává likvidátor do 30 dnů od skončení likvidace, byl-li podnik zrušen s likvidací nebo ředitel byl-li podnik zrušen bez likvidace. Návrh se zasílá ke krajskému soudu podle místa sídla státního podniku.

8. Závěr

Státní podnik je velmi specifická právnická osoba, která nenaplnuje všechny znaky právnických osob přijímané civilistickou naukou. Je to jakýsi hybrid vytvořený státem k naplňování jeho potřeb. Snažil jsem se proto navrhnout změnu formy státního podniku, která by odstranila vytýkané nedostatky.

Hlavní cílem této práce bylo ale analyzovat platný a účinný zákon o státním podniku a předpisy s ním související. Jaké nedostatky skrývá právní úprava státního podniku a kde je třeba přistoupit k novelizaci? Myslím, že má snaha měla určitý úspěch.

Zákon o státním podniku byl sice už osmkrát novelizován, naposledy v roce 2007, přesto obsahuje odkazy na ustanovení zákonů či rovnou na zákony, které byly změněny nebo zrušeny. Nevím, jestli je to způsobeno špatnou legislativní prací nebo je zákon o státním podniku účelně opomíjen. Může se totiž zdát, že některé politické strany berou státní podniky jako osoby sloužící jejich zájmu a na zákonem zmíněné uspokojování celospolečenských, strategických a veřejně prospěšných zájmů zapomínají.

Svou práci jsem rozdělil do několika kapitol, ve kterých jsem se věnoval zkoumanému tématu z pohledu dřívější úpravy, z pohledu subjektů, které vykonávají podobnou činnost anebo se nacházejí v obdobném postavení.

Založení a vznik státního podniku se do značné míry podobá založení a vzniku obchodních společností. Také je dvoufázový a k zápisu do obchodního rejstříku je třeba splnit mnoho náležitostí. Zákonně by mohla být zakotvena úprava jednání před vznikem státního podniku.

V kapitole orgány státního podniku jsem zkoumal vztah mezi ředitelem, členy dozorčí rady a státním podnikem. Na rozdíl od členů dozorčí rady je ředitel a jeho zástupci v zaměstnaneckém poměru ke státnímu podniku. Je to pojetí odlišné od pojetí v kapitálových obchodních společnostech, kde člen statutárního orgánu může být v pracovněprávním vztahu ke společnosti, jen v případě, že na základě tohoto vztahu

vykonává práci odlišnou od řízení společnosti. Jmenováním za člena dozorčí rady pracovněprávní vztah nevzniká.

Jelikož je státnímu podniku svěřen majetek státu, se kterým má podnik provozovat podnikatelskou činnost, musí mít stát možnost brát z tohoto podnikání užitky k uspokojování svých potřeb. Hledal jsem proto možnosti, které zákon poskytuje k čerpání těchto prostředků. Názory odborné veřejnosti se dosti liší. Osobně zastávám názor, že stát má možnost, při rozdělení použitelného zisku vytvořeného státním podnikem, převést finanční prostředky na účet organizační složky státu a dále tak s těmito prostředky neomezeně nakládat. Složitější je úprava převodu majetku, s nímž má podnik právo hospodařit. Veškeré spory nejsou vyřešeny ani ohledně státního podniku jako zadavatele veřejných zakázek.

Zrušení a zánik státního podniku je opět obdobné zrušení a zániku obchodních společností. Nejasné jsou ovšem některé důvody, pro které má zakladatel povinnost a soud oprávnění podnik zrušit. Tady je upřesnění velmi potřebné.

Nedělám si naději, že by má práce vedla zákonodárce k novelizaci zákona o státním podniku. Pokud k ní ale jednoho dne dojde, mohu s uspokojením tvrdit, že jsem na ni upozorňoval.

9. Seznam použité literatury a pramenů

Knižní publikace

BERAN, K. *Právnícké osoby veřejného práva*. Praha: Linde, 2006

ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*. Praha: Linde, 2008

ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005

FRINTA, Ondřej. *Právnícké osoby*. Univerzita Karlova v Praze, 2008

HAVLAN, P. a kol. *Majetek státu v platné právní úpravě*. 3. aktualizované a podstatně doplněné vydání. Praha: Linde, 2010

HAVLAN, P. *Vlastnictví státu*. Masarykova univerzita v Brně, 2000

HURDÍK, J. *Právnícké osoby a jejich typologie*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009

HURDÍK, J. *Právnícké osoby: Obecná právní charakteristika*. 1. vyd. Brno: MU 2000

JELINEK, J., HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2012

JURČÍK, R. *Zákon o veřejných zakázkách. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011

PLÍVA, S. *Hospodaření s majetkem státu*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004

ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. 10., podstatně rozšířené vydání*. Praha: C. H. Beck, 2005

ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. 13., podstatně rozšířené vydání*. Praha: C. H. Beck, 2010

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 1.* 5. akt. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009

Odborné časopisy a jiná periodika

STUNA, S., ŠVESTKA, J., *Několik úvah nad státem jako právnickou osobou, zejména nad právní subjektivitou státních orgánů.* Právní rozhledy č. 6/1999

Elektronické zdroje

MAŘÍK, M. *Miliardy na dosah? Ministři váhají, zda mají ze svých firem vytáhnout peníze.* Hospodářské noviny [online]. 12. září 2010 [cit. 2012-06-05]. Dostupné z: <<http://byznys.ihned.cz/c1-46371410-ministri-resi-zda-jit-do-svych-firem-pro-penize>>

NOVÝ, D. *Státní podniky, majetek státu a veřejné zakázky.* Právní rádce [online]. 21. července 2006 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <<http://pravniciradce.ihned.cz/c1-18938470-statni-podniky-majetek-statu-a-verejne-zakazky>>

Zakládací listina státního podniku Česká pošta, s.p. Do Sbírký listin založeno dne 4. května 2012. Dostupné z: <<https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl.pdf?subjektId=isor%3a7450&slCis=101552432&klic=OTSDTeLJuUvAziZBntFzrw%3d%3d>>

Zakládací listina státního podniku Lesy České republiky, s.p. Do Sbírký listin založeno dne 12. prosince 2011. Dostupné z: <<https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl.pdf?subjektId=isor%3a130641&slCis=600252911&klic=7YbwDY5ly6RiafdwHK1xGQ%3d%3d>>

Právní předpisy

Důvodová zpráva k zákonu č. 77/1997 Sb., o státním podniku

Vládní nařízení č. 206/1924 Sb., kterým se provádí zákon o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež povahou nemají plnit úkoly správní

Vyhláška Ministerstva financí č. 310/1995 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 414/2011 Sb., o náležitostech formulářů na podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 479/2000 Sb., o odměně a náhradě hotových výdajů likvidátora a člena orgánu společnosti jmenovaného soudem

Zákon č. 404/1922 Sb., o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež povahou nemají plnit úkoly správní, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 29/1951 Sb., kterým se stanoví státní rozpočet republiky Československé na rok 1951

Zákon č. 51/1955 Sb., o národních podnicích a některých jiných hospodářských organizacích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 88/1988 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 367/1990 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 418/1990 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenské podnikání, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem a o doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 93/2009 Sb., o auditorech, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Judikatura

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. února 1996, sp.zn.: III. ÚS 85/95

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. února 2005, sp.zn.: 28 Cdo 1895/2004

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. června 2006, sp. zn.: 29 Odo 550/2006

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. června 2009, sp. zn.: 29 Cdo 2017/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. srpna 2011, sp.zn.: 30 Cdo 4831/2010

10. Abstract

The purpose of my thesis is to analyze the State Enterprise Act. The main aim is to describe the life of state enterprise from its foundation to its termination and to point out the major legal issues. My desire was to recommend some improvements to legal regulation of the state enterprise. My thesis is divided into several chapters, each of them dealing with different aspects of the state enterprise.

The first theoretical chapter examines the question whether the state enterprise is a legal entity on the background of civil doctrine.

The next chapter deals with the foundation process of the state enterprise. Who is authorized to create the state enterprise and what are the essential elements of the charter of foundation. It describes the process of signing into the Commercial Register and its legal impact.

This thesis also provides a view to the relationship between the authorized representatives and the state enterprise. It shall answer the questions about the powers of governing bodies and their liability.

The next part is devoted to the administration of state-owned property by the state enterprise. It examines the right of state to obtain the profit made by state enterprise. This chapter also deals with the public procurement related to the state enterprise.

The last theoretical chapter describes the dissolution and the termination of the state enterprise, including the process of liquidation - if required.

Diplomová práce se zabývá analýzou zákona o státním podniku. Jejím hlavním cílem je popsat fungování státního podniku od jeho vzniku až po zánik a zdůraznit důležité právní otázky týkající se státního podniku. Mou touhou také bylo navrhnout v ní zlepšení právní úpravy státního podniku. Práce je rozdělena do několika kapitol. Každá z nich se věnuje jednotlivým aspektům státního podniku.

První kapitola podává výklad o právnických osobách a zkoumá, zda je státní podnik podle civilněprávní nauky vůbec právní osobou.

Další kapitola pojednává o založení a vzniku státního podniku. Kdo je oprávněn státní podnik založit a jaké jsou náležitosti zakládací listiny. Popisuje proces zápisu do obchodního rejstříku a jeho důsledky.

Tato práce dává také nahlédnout na vztah mezi orgány státního podniku a státním podnikem. Měla by vymezit pravomoc a odpovědnost těchto orgánů.

Další část práce se věnuje hospodaření s majetkem státu, s nímž má státní podnik právo hospodařit. Zkoumá, jakým způsobem může stát čerpat ze státního podniku zisky vzniklé podnikatelskou činností. Kapitola se také zabývá státním podnikem ve vztahu k veřejným zakázkám.

Poslední kapitola popisuje zrušení a zánik státního podniku, včetně procesu likvidace, která je v některých případech vyžadována.

Název práce v anglickém jazyce

State enterprise

Klíčová slova / Key words

státní podnik / state enterprise

státem vlastněné podnikání/ state-owned business

veřejný majetek / public property